

“ЖИТТЯ ЗА НІМЦІВ” У АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ

Геннадій ДУДЧЕНКО

(Ніжин)

Віктор КОНДРАШОВ

(Ніжин)

Вихідна документація відділу освіти Ніжинської міської управи в 1941-1943 роках*

Захопивши м.Ніжин, німецьке військове командування проводить систему адміністративних заходів, яка була до дрібниць відпрацьована протягом попередніх трьох місяців війни на території України. Влада в місті зосередилася в руках новоствореної Німецької польової комендатури №197 (далі – фельдкомендатура (від нім. – feldkommandantur)) очолювана комендантом міста штандартенфюрером Віндлером. Уже на третій день окупації (15 вересня 1941 р.) за ініціативи фельдкомендатури почала формуватися Ніжинська міська управа (далі – НМУ, Управа) – орган міського самоврядування, який, проте, від самого початку був досить жорстко підпорядкований коменданту.

Структура Ніжинської міської управи була досить розгорнутою і мала на меті охопити певним контролем усі сфери життя міської громади й повноцінно замінити радянську адміністрацію. Відтак, поряд із такими утилітарними управлінськими структурами як фінансовий, харчовий, промисловий, земельний відділи при Управі створюються відділи освіти, соціального забезпечення, охорони здоров'я тощо [1].

До компетенції відділу освіти НМУ ввійшла освітня сфера. Очолювали його Д.М.Чичківський (15-25 вересня 1941 р.) та Я.А.Степанов (з 25 вересня 1941 р.) [2]. Штат відділу, крім завідувача, включав інспектора-методиста (до середини 1942 р.), завгоспа та бухгалтера [3]. Впродовж порівняно короткого часу працівникам відділу вдалося частково відновити зруйновану війною освітню інфраструктуру міста. Запрацювала початкова школа (6 народних шкіл), відновився навчальний процес у

НІЖИНСЬКА
СТАРОВИНА
Вип. 4(7)
НІЖИН
2007

* Публікація була підготована в рамках реалізації науково-дослідного проекту кафедри історії України Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя «Ніжин та Ніжинщина в період другої світової війни».

частині середніх професійних навчальних закладів (Технічна школа, Фельдшерсько-акушерська школа); з'явилися нові освітні заклади (Музична школа, Курси німецької мови, Школа будівельників, Школа садівництва); частково вдалося реанімувати бібліотечну систему; почав працювати театр.

Ось поки-що все, що зараз відомо про розвиток освіти у Ніжині в окупаційний період, – освітня практика останнього воєнного часу ще чекає на своїх дослідників. Джерельною основою майбутніх студій мають стати документи відділу Державного архіву Чернігівської області в м.Ніжині (далі – ВДАЧОН), що – з-поміж інших – містить досить потужний масив фондів окупаційного періоду 1941-1943 років. Фонд відділу освіти НМУ (Р-4367) зберігся у фрагментарному вигляді. На сьогодні він складає 34 справи. Переважна більшість їх (23 справи) формує документи фінансово-господарського характеру: відомості на видачу заробітної плати робітникам відділу й учителям, авансові звіти, акти, розписки, книги обліку кредитів, листування з фінвідділом Управи тощо. Решта справ фонду містять списки вчителів і учнів певних освітніх закладів міста, деякі навчальні програми, кошториси відділу. Загалом, матеріали фонду не дозволяють всебічно охарактеризувати діяльність ВДАЧОН.

Пропонований далі документ є певним винятком. Це книга обліку («Журнал исходящих бумаг») вихідних документів відділу освіти НМУ, в якій було зафіксовані назви, зрідка – адресати, а також коротка анотація документів, які вироблялися відділом. Цей документ непогано відображає загальний стан справ щодо функціонування освітньої структури окупованого нацистами Ніжина, щоправда, практично зовсім не зачіпаючи питань навчального процесу. Книга обліку містить 509 записів, що вносилися до книги з 18 грудня 1941 р. по 31 березня 1943 р. Проте, найбільша цінність пропонованого документу полягає в тому, що він – по-перше – охоплює майже весь період окупації (на жаль, рух документів відділу освіти НМУ протягом останнього півріччя окупації в книзі обліку не відображений), а по-друге – в тому, що містить анотації документів, які не збереглися ні у зазначеному фонді, ні в інших фондах ніжинського архіву.

Зовні «Журнал исходящих бумаг» являє собою три заповнені від руки учнівські зошити, розміщені у двох архівних справах:

- зошит №1: записи №№35-219 (ВДАЧОН, ф. Р-4367, оп. 1, спр. 4, арк. 39-56. [18.12.1941-02.09.1942]);
- зошит №2: записи №№220-340 ВДАЧОН, ф. Р-4367, оп. 1, спр. 4, арк. 23-38. [04.09.1942-10.12.1942]);
- зошит №3: записи №№ 341-509 ВДАЧОН, ф. Р-4367, оп. 1, спр. 1, арк. 1-23. [11.12.1942-31.03.1943]).

Документ подається мовою оригіналу зі збереженням пунктуаційних, орфографічних, лексичних і стилістичних особливостей; помилки й описки виправлені. Також збережено чисельні русизми для повноти сприйняття певних рис як діловодства ніжинських інституцій окупаційного часу, так і особи (осіб) діловодів.

При публікації авторські скорочення реконструйовані в квадратних дужках. У разі непрочитання окремих (або кількох) літер, слів ужито три крапки в квадратних дужках на позначення таких частин тексту. У випадку, якщо прочитання певної частини тексту викликає сумнів ужито знак питання у звичайних дужках.

Починаючи із запису №260 зі списку «Журнала исходящих бумаг» виключено номери документів із повторюваним змістом, які згруповані в такі масиви:

- клопотання до фінвідділу НМУ про нарахування зарплатні вчителям, робітникам шкіл і працівникам відділу освіти (№№ 266, 267, 277, 278, 302, 303, 323, 326, 344, 345, 372, 373, 391, 393, 416, 417, 439, 440, 452, 453, 475, 476, 503, 504); за жовтень 1942 р. нараховано 20324 крб., за листопад – 20704 крб., за грудень – 20348 крб., за січень 1943 р. – 20324 крб., лютий – 24899 крб., березень – 27 352 крб.;
- клопотання до фінвідділу НМУ про нарахування 5% зарплати на відділ охорони здоров'я (№№ 279, 324, 328, 375, 506);
- клопотання до фінвідділу НМУ про нарахування 10% податку із зарплати вчителів, робітників шкіл і працівників відділу освіти (№№280, 285, 295,301, 314, 325, 327, 338, 358, 363, 374, 382, 392, 418,422, 454, 478, 505);
- клопотання до фінвідділу НМУ про виділення коштів на капітальний і поточний ремонт приміщень, сараїв і заборів; на матеріали, зарплату робітникам; на перевезення матеріалів (№№275, 276, 284, 294, 300, 313, 330,337, 349, 350, 357, 360, 419,455); усього за жовтень 1942 – березень 1943 р. нараховано 9757 крб.;
- клопотання до фінвідділу НМУ про виділення коштів на різні господарчі потреби, ремонт інвентарю (№№ 405, 435, 436, 448, 451, 462, 464, 477, 493); всього за жовтень 1942 – березень 1943 р. нараховано 1395 крб.

Інформація в зауваженнях про персоналії, певні події та явища з ніжинської історії взята з колективної монографії «Історія Ніжена мовою дат» (Луцьк, 2004) й енциклопедичного довідника «Чернігівщина» (К., 1990).

№1 – 18 грудня 1941 р. – 31 березня 1943 р. – м.Ніжин – Книга вихідної документації відділу освіти Ніжинської міської управи

ЖУРНАЛ ИСХОДЯЩИХ БУМАГ

Старості м.Ніжина Про підтримку клопотання перед Фельдкоменд[урою] про відпуск продуктів для харчування дітей в дит[ячому] садку

18.12.41 р. Фінотделу – кошторис на 1-й квартал 1942 р.

18.12.41. Відомість зарплати за 1-у половину грудня 41 р.

19.12.41. Робітникам дитсадка №1. Вжити заходів, щоб садок був відкритий в 9 год. ранку 22 грудня 41 р.

22.12.41 р Іван Францовичу Білецькому Посвідчення. Пред'явник цього є охоронник майна бувшої ветшколи.

24.12.41 р Техшколі, Дитсадку №1, Курсам нім мов Оповіщення про святкування Різдва

24.12.41 о 12 години 25.12.41 р. як неділя

№41 3.02.42 р. Польовій комендатурі Відносно вугілля з Інститутського двору для шкіл

№42 4.02.42. Польовій комендатурі

№43 4.02.42. Місцевому господарству відпустить 2 листа заліза, розміра 70 на 40.

44. 8.02.42. Фінвідділу прохання видати 500 крб. на харчування дітей дитсадка

45. 9.02.42. Фельдкомендату. Відпустить додатково для дитсадка 375 кг картоплі і 15 кг пшеничної муки на місяць

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

46. 9.02.42. Фінвідділу. Відпустити 2950 крб. Кузьменко на харчування.
47. 11.02.42. Бюргермейстеру [4] м.Ніжина Про відпуск 20 кг крейди, 4 тряпки, 8 мешки, 8 щітки
48. 11.02.42. Хоз[яйственному] відділу. Зробити 2 рамки для вивіски на школи
49. 14.02.42. Театру про присилку автобіографій всіх службовців
50. 16.02.42. Базі по збереженню майна Прошу відпустити тряпок для миття підлог в школах
51. 24.02.42. Начальнику Про вікна в 4-ій школі, що побиті поліцаями: Лушніком, Павленк[ом], Каламб[...]
52. 27.02.42. До Ніж[инської] польової комендатури Az.93 /Pus./ Po/ Відносно: технічна школа в Ніжині [5]. На думку управління м.Ніжина з трьох посад в Техн[ічній] шк[олі] [6] завідуючого господарств[ом], бухгалтера і секретаря менш потрібна посада секретаря, а тому з 1.ІІІ.42 р. посада секретаря ліквідується
53. 27.02.42. Техн[ічній] шк[олі] Згідно розпорядження Військ[ової] комендатури з 1.ІІІ.42 р. посада секретаря ліквідується
54. 28.02.42. Фельдкомендатурі Відносно скорочення секретаря тех[нічної] школи.
55. 28.02.42. Фінвідділу пр[о] перераховування 5% в трьох примірниках
56. 2.03.42. Поліції про розшук казана, що вкрадено з 4-ї школи
57. 9.03.42. Господарчому відділу
58. 9.03.42. Директору Театра [7] про роковини Т.Г.Шевченка.
59. 12.03.42. Ярешко Ів[ану] Макс[имовичу] [8] Запрошення на посаду редактора газети в Ніжині.
61. 13.03.42. Дитсадку по Успенській вул. №1 [9]. По суботам робота в дитсадку проводити до 1 часу дня
60. 13.03.42. Дитсадку. Розпорядження Здраввідділу про гігієнічні засади
61. 14.03.42. Поліції про Шугая Василя, що бешкетує в 9-й школі.
62. 14.03.42. Директору курсів Нім[ецької] мови Вишукати всі дрова, сховані сторожем
64. 16.03.42. Фінвідділу. Ввести в штат Кіно 3-го контролера
65. 16.03.42. Школі по Ліцейській Видати 2 ведра для школи на Мигалівській [10]
66. 16.03.42. Місцев[ому] Господарству Про руйнування помешкання 1-ї шк[олі] допоміжним військ
67. 16.03.42. Свідоцтво Байко [11] Миколі про закінчення 5-ї групи
68. 17.03.42. Місц[евому] Госп[одарству] Дати роялі в шк[ола] на Ліцейській [12] 2 роял[і] та школі на Мигалівці – один рояль
69. 17.03.42. Ветлікарні. Дозвіл забрати скелети та [...] з Веттехнікуми та однорічної ветшколи в тимчасове користування.
70. 18.03.42. Фінвідділу. Требовання виплатити 1500 крб. на харчування в дит[ячому] садку
71. 18.03.42. Директору Театра Сливке. Сробить інвентраизац[ійну] комісія – Сливка, Савицький, бухг[алтер]
72. 18.03.42. База. Завідуючому Яресько. Командирувати свого бухгалтера на інвентаризацію театра.
73. 19.03.42. Місцев[ому] Господарству. Про призначення Венделовського (?) учит[елем] з 20.03.42.
74. 21.03.42. Місц[евому] госп[одарству] Зрубати дерево на тер[иторії] 10 шк[олі]
75. 21.03.42. Старості м.Ніжина. Валент[ину] Булох [13] з 16.03.42 року призначити уч[итель]кою нар[одної] школи.
76. 23.03.42. Пану Приходьку. Негайно віддати ключі від 6-ої школи
78. 24.03.42. Фінвідділу. Прошу видати аванс на господарчі витрати одну тисячу шістсот крб. під мою частину
80. 24.03.42. Народн[ій] шк[олі] по Ліцейській. Надіслати 128 зошитів учнів та плани робіт учителів

- 24.03.42. 79. Народн[ий] шк[олі] по Козачій [14]. Теж саме.
- 25.03.42. 81. Пану Старості в м.Ніжині. про неможливість призначення Лушнікову у Ніжині
- 27.03.42. 82. До пана Чечківському Видати 2 камертона музиканту Ковалеву
- 27.03.42. 83. Фельдкомендатура Батьки учнів Ніж[инських] шкіл, учителі й учні звертаються з проханням звільнити їх від навчання на три дні перед Пасхою для говіння по християнському обряду. Прохаю дозволити відпустити учнів Ніжин[ських] шкіл на 2, 3, 4 квітня для говіння.
- 28.03.42. 84. Соколову. Відпустити токарний станок Кірову під розписку
- 30.03.42. 83.84. Техшколі та дитсадку Перед відпуском дітей на велику перерву роз'яснити значення свята Пасхи.
- 30.03.42. 85. Відділу охорони здоров'я Повідомити, що шкіл народних п'ять з 890 учнями
- 31.03.42. 86. До Марченка (?) Прошу зробити розпорядження по своїх магазинах. щоб пасхальний пайок на дітей, відкріплених від своїх батьків через те, що вони перебувають в дит[ячому] садку був виданий по карткам батьків. Садок з 2.4.42 до 6 включно працювати не буде.
- 1.04.42. 87. Поліції м.Ніжина Прошу прийняти міри проти розбори забору по Козачій вул. жильцями №32 по тій же вулиці
- 1.04.42. 88. Управлінню м.Ніжина. Список учителів на 1 квітня 42 р.
- 1.4.42. 89. Соколову Видать в тимчасове користування письм[ений] стіл
- 3.04.42. 90. Литвину М. Ів. Посвідчення в тому, що він завгосп шкіл Ніжин.
- 7.04.42. 91. До дитячого садка Звільнити від плати дитину Додник
- 8.04.42. 92. Фінвідділу. Видати 705 крб. охоронникам за березень 42 р.
- 8.04.42. 94 Комендатурі. Питання переносу Книгозбірні з театру до Центральної книгозбірні
- 9.04.42. 95 Санстанції. Кількість дітей по школах: по Ліцейській 276, по Козачій 196, по Мигалівці 154, по Магерках 108, по Овдіївці 131 [15], дитсадок 75, всього 910 учн[ів]
- 11.04.42. 96. Від[діла] Праці Прошу Командирувати на посаду бухг[алтера] до Від[діла] Освіти Глушка Ф.Ф. з 11.04.42
- 16.04.42 р. № 97. Фінансовому відділу м.Ніжина Порученіє п.Глушку Ф.Ф. на одержання зарплати на I половину квітня.
- 17.04.42. 98. Відділу праці Повідомлення про підлеглі установи та їх адреси.
- 20.04.42 р. № 99. До Зав дитячим садком відносно виключення дитини п.Дондик.
- 23.04.42 р. №100. До техшколи про призначення п.Пізногого Кузьму Іван[овича] вчителем.
- 25.04.42 р. №101. Охороннику майна Педінституту [16] п.Ізюмову про відпуск [...]
- 27.04.42 р. №102. До старости гром[адського] госп[одарства] №66. окол[иця] Овдіївка.
- 28.04.42 р. №103. Фінвідділу. Зарплати за 2-гу пол. квітня на суму 7384.40
- 29.04.42. 104. Директору Курсів Нім[ецької] мови Відкомандирувати завгоспа до Відділу Освіти
- 29.04.42. 105. Буренку Ст.Д. Прошу з'явитися до Відділу Освіти по справі школи садівництва та шовківництва
- 30.04.42. 106. Дитсадку та школам Заняття по установам проводити до 12 год[ини] дня
- 5.05.42. 107. Фінвідділу. Клопотання про другого техробітника за рахунок економії по зарплатні в 100 крб. з неповною загрузкою
- 9.05.42. 108. Сільгосподарчій інспекції. Про відпуск картоплі 134 особам для посадки на індивідуальних городах, що надано їм.
- 11.05.42. 109. Колхозу №68 («Жовтень») [17] Пердоставлялися 2-і кімнати в помешканні на Кручі [18] для Контори до початку 1942-43 навч[ального] року
- 11.05.42. 110. Старш[ий] уч[ительни]ці Нар[одної] шк[олі] по Ліцейській Прошу техроба Панчук П.Л. откомадирувати в розпорядження Відділу Освіти з 12-го травня 42 р. Роботу по школі розподілити між 2-ма техробами – Аверьянова п.та Стеценко У.
- 13.05.42. 111. Техшколі. Про збір за свідоцтва по 10 крб. й за довідки по 1 р[уб].

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

- 14.05.42. 112.** До п.Шамбри. Про безкоштовне використання Театра й костюмів 17 травня 42 р. для дітей
- 14.05.42. 113.** До шкіл м.Ніжина Розпорядження про збори грошей за свідотства.
- 15.05.42. 114.** Фінвідділу. Зарплата 7187.50 для Відділу й шкіл[ам] крім Овдієвки й 5% нарахов[ано] 359 крб 37 к.
- 15.05.42. 115.** Учительці нар[одної] шк[оли] Борисовець Т. Відпускається з 16-го до 17 травня 42 р. для поїздки в село Балаївку [19]
- 21.05.42. 116.** Козачій шк[олі] Відпусти 8 столів та 40 стільців унт[ер]-офіц[еру] Ресику для лазарету.
- 21.05.42. 117.** Шк[олі] по Лицейській вул. 11 Відпустити унт[ер]-офіц[еру] Ресику один письмен[ий] стіл для лазарета
- 30.05.42. 118.** Фінвідділу зарплата робітникам Відділу, шкіл та охоронникам за 2-гу пол[овину] травня 42 р. 7150
- 3.06.42. 119.** Біржі Праці. Прошу дозволити вчительці Вер[хградській] (?) М. Ант[онівні] в прийнятті посаду старш[ої] вчит[ельки] школи залізничного району
- 4.06.42. 120.** Поліції дати воза на 3 дня.
- 5.06.42. 121** Заступнику Голови Прошу відпустити мила на 61 службовця Відділу та шкіл
- 6.06.42. 122.** Курсам німецької мови. Надіслати кошторис курсів на 1942 рік – 2-ге півріччя з пояснюючою запискою до нього.
- 8.06.42. 123.** Біржі праці. Прошу дати 2-х робітників розібрати стару будівлю в бувшій 10-ій школі.
- 11.06.42. 124.** Светлейшему. Отпустите в с[ч]ет договора 2500 штук рассады для школы по Лицейской
- 11.06.42. 126.** Фінвідділу прикладаючи при цьому кошторис на 2-ге півріччя 42 р., прошу не приймати до уваги той кошторис, що було надіслано Вам раніше з кошторисом на 1-е півріччя
- 12.06.42. 127.** До Фельдкомендатури. Доводим до відома, що згідно плану занять по на-родн[им] школам м.Ніжина 13-го червня припиняється робота в 1-х, 2-х та 3-х класах а 15, 16 й 17 червня будуть проведені іспити учням 4-х класів. Початок іспитів з 9 години ранку в помешканнях шкіл по Лицейській вул. №11 та Козачій вул. №22 по такому розкладу: 15-го іспити з української мови, 16-го – з арифметики і 17 з німецької мови.
- 12.06.42. 128.** Светлейшему. Відпустити для Мигалівської та Магерської школ 400 штук розсади
- 16.06.42. 129.** Фінвідділу. Видати 8362.50 зарплати Відділу й школам за 1-у половину червня 42 р.
- 16.06.42. 130.** Фінвідділу перерахувати 5% на охорону здоров'я з зарплати Відділу та шкіл за 1-е півріччя 42 р. 418.12
- 16.06.42. 131.** Світлішому. Прошу видати 500 штук розсади для школи. Учителя жалуються на Вас, что Вы затрудняете получения рассады по договору, – прошу не создавать препятствый й по первому требованию выдавать материал, так как время посадки проходит.
- 16.06.42. 132.** Світлейшому. Прошу видати 500 штук розсади для школ
- 19.06.42. 133.** Світлейшому. Відпустити для школи 400 штук розсади (Овдівська школа)
- 21.06.42. 134.** Світлішому. Видати школі 500 штук розсади.
- 24.06.42. 135.** До пана голови м.Ніжина Прошу дозволити надрукувати посвідчення учням, що закінчили школу по прикладеному зразку.
- 26.06.42. 136.** Фінвідділу. Видати зарплату робіт. Від., учителям і охоронникам за 2-гу полов. червня та відпустити до 20 липня 42 р. в сумі 15594.07
- 26.06.42. 137.** Доручення на 10% нарахування на зарплату на 2-гу полов[ину] червня й відпустити в сумі 2368 крб. 11 коп.
- 26.06.42. 138.** Доручення на 5% нарахування на зарплату за 2-гу половину червня та відпустити в сумі 892 крб. 33 к.

- 27.06.42. 139.** Шкуро М.Ф. Дозволено відпустити на 28 червня – вихідний день
- 29.06.42. 140.** Харчепрому. Списки на хліб
- 29.06.42. 141.** Зав[ідуючому] Хоз[яйственого] Відділу Прошу за готівку ремонтувати 2 замки в вашій майстерні
- 30.06.42. 142,143.** Харчпрому. Списки на хліб на липень 42 р.
- 1.07.42. 144.** Костюку Платону Івановичу Справка: Відділ Освіти при Управлінні м.Ніжина свідчить, що Костюк Пл.Ів. з 13 вересня 41 р. по 1-е квітня 1942 р. був охоронником будинку бувшої Ніж[инської] 8-ї школи, а з 1-го квітня по 20 червня 1942 р. був техробітником на Ніжинських курсах Німецької мови і 20 червня 1942 р. звільнився від своїх обов'язків
- 2.07.42. 145.** Місцевому Господарству. На № 493. Земля належить школі але цінності великої не має й Відділ не заперече передати цей участок для заслуж[ившої] гр[омадянки] [20]
- 2.07.42. 146.** Фінансовому відділу м.Ніжина. Передано фінансовий звіт на 1 липня 1942 р.
- 6.07.42. 147.** п.Верхградській відношення щоб майно бувшої 2-ї школи зберігалось і початок роботи школи не затримувався.
- 7.07.42. 148.** Голові м.Ніжина. Про причини звільнення гр. Костюка Пл.Ів.
- 8.07.42. 149.** Хлібзаводу. Отпустить дві глухих плити для ремонту шкіл.
- 9.07.42. 150.** Від[ділу] Соц[іального] Забезпечення. Чи користується допомогою гр. Тарасенко Є.
- 10.07.42. 151.** Топольському Ів.Ів. Копія наказу №7.
- 10.07.42. 152.** Фінвідділу. Видати на Хоз[яйствені] витрати 1000 крб.
- 10.07.42. 153.** Заступнику Голови п.Шамбрі Видати для вчителів мила на липень на 56 чоловік.
- 10.07.42. 154.** Техшколі. Прошу відпустити по мінімальній ціні клубники для Ніж[инського] дитсадка на 90 осіб.
- 10.07.42. 155.** До Відділу Охорони здоров'я. Прикладаючи до цього справу Тарасенко Є. Від[діл] Освіти повідомляє, що дитина Оксана Кравцова, 5 років, може бути принята до дитсадка безкоштовно [21]
- 10.07.42. 156.** До Польової Комендатури. Відомить про кількість книжок в Інстит[итуті], Міській, Учительській, Технічній школи, Фельдшерської [22] шк[олі]
- 10.07.42. 157.** Зав[ідуючому] Курсами Німецької Мови. Костюків Платона й Секлеру встановить на роботі з 11 липня 42 р., а Кокоша й Орохо[...] звільняються
- 11.07.42. 158.** До Типографії [23]. Доручається получить посвідчення про закінчення нар[одної] школи
- 13.07.42. 159.** До Ніжин[ського] дитячого садка. Розпорядження Польової Комендатури про зміну робочого дня.
- 13.07.42. 160.** До Ніжинської Тех[нічної] школи Розпорядження Польової комендатури про зміну розпорядку робочих часів на тиждень.
- 13.07.42. 161.** До завід[уючого] Курсами Нім[ецької] мови. Про аліменти з Яблонського М. по 50 крб. або 15% матері його.
- 14.07.42. 162.** Місцевому Господарству – Жиліщному Відділу. Помешкання бувшої залізничної школи, що знаходиться по Шевченка вул. угол Сенного провул. [24] в теперішній час занято мешканцями. З початку майбутнього учбового року в цьому помешканні Відділ Освіти улаштує школу, для чого вищезазначене помешкання повинно бути відремontовано й підготовлено для роботи, а тому прошу Житловий Відділ звільнити помешкання від мешканців до 21 липня 1942 року.
- 14.07.42. 163.** Біржі праці. Про затвердження звільнення Костюка Пл.
- 14.07.42. 164.** До директора Техшколи. Відносно учнів Климента та Мохіра
- 15.07.42. 165.** Фінвідділу. Видати Я.А.Степанову [25] зарплату за першу половину липня 1942 р. на суму 885 крб. та 5% на охорону здор[ов'я] 44 крб. 25 к.
- 15/VII.42 р. 166.** Голові Опікунської Ради. Відділ освіти повідомляє Вас, що представником від

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

Відділу Освіти в Опікунську Раду виділені педагоги: Марія Федоровна Маргунова [26] (Адреса її: Набережно-Вороб'ївська [27], 42) та Віра Романівна Омельчук (адреса її: Ліцейська, 11).

17.07.42. 167. До голови м.Ніжина. Прохання дозволити передати цю заяву до ремонтної контори для складання кошториса ремонту 8 будинків народних шкіл м.Ніжина.

18.07.42. 168. До голови м.Ніжина Надати відпуск Я.Степанову з 20-го липня по 20-те серпня.

18.07.42. 169. До Дит[ячого] садка. Дитину гр. Баранова звільнити від плати з 1 червня 1942 р.

20.07.42. 170. Директору Техшколи. Згідно розпорядження Польової комендатури Ац 90 [28] Управління м.Ніжина просить повідомити його до 27.07.42 р. про наступуюче:

1. Число відкритих фахових шкіл (розрізняючи за фахом школи технічні і сільськогосподарські)
2. Кількість учнів у відкритих фахових школах.
3. Кількість учителів у відкритих фахових школах.

20.07.42. 171. Техробу школи по Ліцейській гр. Костюку. До 25 липня звільнити приміщення в якому ви мешкаєте. В разі це розпорядження не буде виконане буду вживати примус.

20.07.42. 172. Директору Медичної школи. Згідно розпорядження Польової Комендатури Ац 90 Кл. Управління м.Ніжина пропонує повідомити його до 27/VII. 1942 р. про наступуюче:

1. Число відкриття фахових шкіл (медична)
2. Кількість вчителів у відкритих фахових школах
3. Співвідношення учителів та учнів у цифрах.

27.07.42. 172(а). Запрошення на 29/VII 42 р. на 10 год. Для обговорення питань про відкриття музичної школи в м.Ніжині. 1. Поливода [29]. 2. Кушакевич [30]. 3. Мімонова. 4. Круповская. 5. Мизько. 6. Баклан. 7. Булига. 8. Латишов. 9. Гриненко.

27.07.42. 173. Старості Вознесенської церкви [31] м.Ніжина дозволяється в приміщенні бувшої школи (що біля Вознес[енської] церкви) зайняти дві кімнати від цвинтаря для церковних потреб.

30.07.42. 174. Управлінню м.Ніжина На №1-2 від 29.07.42 р. Повідомляю, що службовців у Відділі Освіти на 1 серпня 42 р. по всіх народ[их] шк[олах] та професійн[их] школах (техн[ічний] та медичній) 82; з них жінок 51 та чоловіків 32. Робітників всього 96; з них жінок 47 та чоловіків 49.

30.07.42. 175. До фінансового відділу м.Ніжина Відділ народної освіти просить видати 654 крб. для виплати зарплати працівникам Відділу Освіти за 2-гу половину липня 1942 р. 654 крб. доручаємо одержати бухгалтеру Відділу Яблонському.

31.07.42. 176. До фінансового відділу м.Ніжина. Народні школи м.Ніжина просять видати 2128 крб. 32 к. для виплати зарплати за липень місяць. Доручається одержати бухгалтеру Відділу.

31.07.42. 177. До Фінансового відділу м.Ніжина. Управління м.Ніжина повідомляє, що старші вчителі нар[одних] шкіл повинні рахуватися на посаді для проведення ремонту шкіл і підготовки до нового навчального року

31.07.42. 178. Начальнику Поліції м.Ніжина Бувшому техробу нар[одної] школи Костюку, що проживає в шкільному помешканні по Ліц[ейській] вул. 20.07.42 р. було запропоновано звільнити помешкання до 25.07, але це розпорядження до цього часу не виконане. Прошу вжити примусових заходів до Костюка, щоб помешкання було звільнено негайно, бо необхідно зробити ремонт до початку навчального року.

1.08.42. 179. До Місцевого Відділу. Дозвольте узяти з бувшого заводу «Ударник» драбину для тимчасового користування на ремонті шкіл.

1.08.42. 180. До Промкооперації. Для ремонту народних шкіл м.Ніжина необхідно крейди. Прошу дозволити взяти 80 відер крейди з заводу «Мінводи» не зразу, а по частинам.

181. Охороннику Покровської церкви [32]. Відпустити 40 (сорок) парт, що знаходяться на цвинтарі церкви для техшколи.

182. Охороннику бувшої 6-ї школи. Відпустити 40 парточек, 6 класних дошок для техшколи.

3.08.42. 183. До техшколи. Розпорядження Польової комендатури радника військової управи Кеніга про відомість кількості книжок у бібліотеках м.Ніжина.

184. До інститутської бібліотеки. Про кількість книжок. Розпорядження комендатури.

3.08.42. 185. До бібліотеки бувшої 4-ї школи. Розпорядження комендатури щодо бібліотеки

3.08.42. 186. До учительської Миської бібліотеки розпорядження комендатури.

3.08.42. 187. До фельдшерсько-акушерської школи розпорядження комендатури.

5.08.42. 188. До Фельдкомендатури Прошу дозволити допустити на посаду вчителя фізики та завпеда бувшого контролера-вчителя Сергія Устиновича (?) Зайцева. Адреса Зайцева – Ніжин – Магерки, цвінтар церкви [33]

6.08.42. 189. До Відділу Місцевого Господарства. Подати вимогу на торф з Чернігівських торфорозробіток не можемо, тому що торф низької якості – мокрий та дрібний, сушити його не має можливості, бо немає площадки, робочих та транспорту для перевозки. В залежності від вищезгаданого школи опалювати торфом неможливо.

6.08.42. 190. До всіх установ Відділу Освіти. Прошу надіслати список всіх службовців й робітників за такою відомістю:

№	Призв[ище] ім'я по- батьков[і]	Рік народж[ення]	Спеціальність	Освіта	Стаж роботи	З кого складає роди- на	Місце народж[ення]	Національність	Адреса	Примітки
---	-----------------------------------	------------------	---------------	--------	-------------	----------------------------	--------------------	----------------	--------	----------

191. До Заступника Голови м.Ніжина. Прошу відпустити на серпень місяць мила для 85 осіб Відділу Освіти.

8.08.42. 192. До Голови Громадянського Господарства №66. Відділ Освіти прохає Вас дати одну підводу для використання її по підвозу матеріалів для ремонту шкіл і допомогти в ремонті.

193. До Старости Громадянського господарства № Відділ Народної Освіти прохає Вас допомогти ремонтувати школу на Магерках як робочою силою так і матеріалами.

194. До поліції м.Ніжина. Громадянин Костюк по розпорядженню поліції вибирається з квартири по Ліцейській вул. № 11, але ця подія відбувається дуже повільно – вже три дні. Прошу прискорити виселення Костюка з шкільного приміщення.

10.08.42. 195. До Фінвідділу м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Освіти м.Ніж[ина] просить видати три тисячі кр[б]. для ремонту народних шкіл.

196. До Фінвідділу. Відділ Освіти просить перерахувати з поточного рахунку №7 народних шкіл 306 крб. для зарахування на поточний рахунок 45 Шляхбуд[івного] Відділу за складання кошторису по ремонту шкіл.

10.08.42. 197. До завідуюч[ого] читальні в зв'язку з розпорядженням фельдкоменд[антури] [34] Упорядкуйте вилучену літературу доручено Вам бібліотеки, для чого підберіть відповідних робітників, заплативши їм з госп[одарчих] витрат.

197(а). До бібліотек Інституту, Миської, Учительської м.Ніжина [35]. Повторне розпорядження про відомості для комендатури. Виконати приказ до 12 серпня.

198. До біржі праці про призначення в тех[нічну] школу Зайцева учит[елем] фізики.

11.08.42. 199. До райсоюзу. Прошу для ремонту шкіл м.Ніжина відпустити 50 кг алебастру

13.08.42. 201. До зав[ідуючої] дитсадком п.Кузьменко (?) 12-го серпня 42 р. о 7 год. 50 хв. в дорученому Вам садку я замітив такий епізод: частина дітей без великого догляду гралась у пі-

сочку, а частина на заборах ловила метеликів; мати одного з дітей не змогла ні докого звернутися по справі дитсадка. Прошу негайно надіслати до відділу Освіти розподіл по дитсадку поміж всіма службовцями й що Вами зроблено з винним за непорядки, які я застав 12-го серпня 42 р. у дитсадку.

13.08.42. 202. До фінансового відділу м.Ніжина. Видати з поточного рахунку №7 800 крб. для виплати зарплати з I полов[ини] серпня 1942 р.

13.08.42. 203. До фінвідділу Відділ Освіти просить видати для народних шкіл заплату за I полов[ину] серпня 1942 р. 1987 крб.

13.08.42. 204. До відділу промислов[ості] Відділ Народн[ої] Освіти просить видати драбину для ремонту шкіл із заводу №3. Або дати на тимчасове користування.

14.08.42. 205. До Відділу Пропаганди. З 1-го вересня розпочинається навчання в школах м.Ніжина. Для учнів потрібно бумага 5000 листів. Відділ Освіти прохає відпустити за готівку 5000 листів бумага для вищезгаданої мети.

14.08.42. 206. До Біржі праці. Прошу командирувати Медведєва Миколу Сисоевича 1882 р. народження на посаду організатора муз[ичної] школи в м.Ніжині.

207. До польової Комендатури №197 м.Ніжина. При цьому надсилається відомість про кількість книжок по бібліотеках м.Ніжина.

18.08.42. 208. Зав[х]озу. Відпустити з 10 школи для школи садівництва 3 шкафа та 40 парт

18.08.42. 209. До Харчопрома Медведєв Микола Сисоевич знаходиться на посаді завідуючого музичної школи і йому належить видати додаткову картку.

29.08.42. 210. До директора Ніж[инської] школи Садівництва о возврате краски и мебели взятых без разрешения (8 кг краски, лавка, и столов)

29.08.42. 211. До господарчого відділу. Прошу прийняти будинок по Ліцейській вул. № 14, скласти дерективний акт і кошторис на ремонт його. Цей будинок пристосовується для музичної школи.

31.08.42. 212, 213, 214. До фінвідділу м.Ніжина. Просить 640 крб. на зарплату.

31.08.42. 215. До Відділу Пропаганди Прошу відпустити 120 аркушів паперу для об'яв та використано її в нових школах м.Ніжина.

1.09.42. 216,217,218. До Фінансового відділу. Про виплату зарплати за II половину серпня 1942 р.

1.09.42. 219. До директора техшколи. Комендатура повідомляє, що заперечень проти введення книжок, визначених в списку як учбового матеріалу до предмету укр[аїнська] літ[ература] крім «Роберт Брюса і фольклор»

4.09.42. 220. До відділу освіти Харкова. Прохання командирувати Ніколаєнко.

4.09.42. 221. До міської поліції. Про притягнення до відповідальності старосту Покровської церкви за руйнування шкільного майна.

5.09.42. 222. До школи садівництва. Вдруге нагадується про повернення 8 кг краски, столов, лавки. В випадку не виконання – притягнути до відповідальності.

223. До Старости м.Ніжина Прошу допомогти Відділу Освіти придбати тряпок для мийки підлоги в школах м.Ніжина.

224. 10/IX.42 р. До директора Тех[нічної] школи. Пред'являється копія розпорядження комендатури відносно учбового плану на 1942-1943 р. (Надіслано копію.

11.09.42. 225. До фін[ансового] відділу. Відділ Нар[одної] Освіти просить видати 5 квітанц[ій] для музичної школи при одержанні плати за навчання в муз школі. Доручення одержати Медведєву.

226. Відділ Освіти м.Ніжина доручає старш[ій] вчительці народної школи Марії Анатолівні Верградській зробити замовлення в м.Києві на підручники та канцприладдя для шкіл м.Ніжина «Гроші будуть переведені через банк».

12.09.42. 227. До фінвідділу м.Ніжина Відділ Нар[одної] Освіти прохає перерахувати з поточного рахунку №7 на поточний рахунок № 45 Відділу Місц[евого] Господ[арства] (1600) за

торф в кількості 20 тон для народ[них] шкіл.

14.09.42. 228. Голові м.Ніжина Відпустити 0,5 тон [...] для виготовлення струменту для Курсів роб[очої] сили

14.09.42. 229. До Фінансового Відділу м.Ніжина. Відділ Народної Освіти просив видати з поточного рахунку №7 (800) крб. для виплати зарплати працівникам Відділа Освіти за I половиною вересня 1942 р.

14.09.42. 230. Довідка. Дана бухгалтеру Ніж[инського] Міськкіно Старенченку Євг[ену] Вас[ильовичу] В тому, що вона дійсно лічиться в черговому відпуску з 15 вересня до 1 жовтня 42 р.

14.09.42. 231. До окружної Сельхозкомендатури Прохання відпустити солі на

14.09.42. 232. До окружної Сельхозкомендатури Відділ Освіти прохає відпустити солі для робітників народних шкіл, щоб вони змогли посолити овочі на зиму 89 осіб.

14.09.42. 233. До Фін[ансового] Відділу м.Ніжина Відділ Нар[одної] Освіти просить видати для народних шкіл з поточного рахунку №7(б) 10161 крб. 3 коп. для виплати зарплати працівникам народних шкіл за I половину вересня 1942 р.

15.09.42. 234. До Фін[ансового] Відділу м.Ніжина Відділ Нар[одної] Освіти просить видати для народних шкіл з поточного рахунку №24 муз школі 698 крб. 65 коп. для виплати зарплати за II половину серпня і I половину вересня

15.09.42. 235. До Біржі Праці м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить Вас направити Волкова Василя Миколайовича на роботу Буд. Школи охоронником та істопником, замість Захарова Сергія Івановича, котрого ми відіслали до Вас з нашим повідомленням від 14/IX.42 р. про те, що він з роботою не справляється.

15.09.42. 236. Повідомлення. Пред'явник цього Директор Ніж[инської] Агро-Тех[нічної] Школи Григ[орій] Вас[ильович] Штепура з 16 вересня по 1-ше жовтня знаходиться у відпустці.

16.09.42. 237. До Фін[ансового] Відділу м.Ніжина Відділ Нар[одної] Освіти просить видати для народних шкіл з поточного рахунку № 23 ремісничої школи (школи буд[івельних] Майстрів) 850 крб. для виплати зарплати працівникам школи за I пол[овину] вересня 1942 р.

17.09.42. 238. До Біржі праці м.Ніжина Прошу направити на посаду завідуючого школою будівельників інженера Олексія Станіславича Янківського.

До Поліції м.Ніжина. Директор школи садівництва пан Буренко без дозволу вивіз з помешкання бувшої 10-ї школи 4 стола, 3 лавки, 8 кг масляної краски. Двохкратне нагадування про повернення цих речей Відділу Освіти, паном Буренком не виконано. Прошу місцеву поліцію вжити всіх заходів про негайне повернення вищезгаданих речей Відділу Освіти.

17.09.42. 239. До Місц[евого] Господарства Прошу виконати замов при прикладеному при цьому списку.

18.09.42. 240,241. До Завідуючого Народної Школи по Козачій. Видати в тимчасове користування 20 стільців (венских), що були на маслозаводі. По списку одержати від Поляченка (завідуючого столовою № 4.

20.09.42. 242. До Біржі Праці Прошу надіслати Дем'яненко Лідію на посаду діловода Музшколи.

21.09.42. 243. До Директора Муз[ичної] школи Пред'явниця цього Дем'яненко Лідія Федорівна призначена з 21 вересня 42 р. секретарем Муз[ичної] школи.

21.09.42. 244. До польової Комендатури 197. Просимо комендатуру 197 дозволити нам напечатати українську абетку для вживання в школі, бо за відсутності її навчання грамоті неможливе.

22.09.42. 245. Старості Господарства № 64. Відділ Нар[одної] Освіти по розпорядженню Голови м.Ніжина прохає Вас виділити 6-7 підвод для привозу торфу з села Мильники, а дров з Шукшина для народн[ої] школ[и] на Миголівці [36]

22.09.42. 246. Старості Господарства №66. Теж для привозки школам на Овдіївці та на Козачій

22.09.42. 247. До Харчпромкомбінату. Прикладаючи при цьому заяву завідуючої Ніж[инського] дитсадка з свого боку прохаю дати розпорядження завід[уючого] Крамницею

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

№10, щоб він в своєму посуду й на своїй підводі доставляв [...], бо дитсадок не має ні відповідного посуду й підвод.

22.09.42. 247. Про замінення по ліцейській школі старшого вчителя на директора й звільнення від груповодства з підвищенням зарплати до 600 крб.

23.09.42. 248. До Фінансового Відділу м.Ніжина. Відділ Народної Освіти просить видати для народних шкіл з поточного рахунку №7 5000 крб. для розплати за матеріали і за роботу по ремонту народних шкіл.

24.09.42. 249 До Голови м.Ніжина. Прошу дозволити виготовити штамп для Ніжинської Музичної школи по вище зазначеному зразку.

28.09.42. 250. До Фінансового Відділу м.Ніжина. Відділ Народної Освіти просить видати для народних шкіл з поточного рахунку №23 школі Буд[івельних] майстрів 500 крб. на організа[ційні] витрати.

29.09.42. 251-256. До Фінансового Відділу м.Ніжина. Відділ Народної Освіти просить видати для народних шкіл з поточного рахунку №7 кошти для виплати зарплати, відрахування 10 % податку, 5 % на Відділ охорони здоров'я.

1.10.42. 257. До Фінансового Відділу м.Ніжина. Відділ Народної Освіти просить видати для народних шкіл з поточного рахунку №7 2000 крб. для розплати з робітниками за ремонт народних шкіл та матеріали.

1.10.42. 258. Відпустити три парти для школи Будівельних майстрів.

1.10.42. 259-260. До Фінансового Відділу м.Ніжина. Відділ Народної Освіти просить видати для народних шкіл з поточного рахунку №7 для розплати з робітниками за ремонт народних шкіл та матеріали 2000 крб.

261. [...]

262. До начальника поліції про побиття шибок.

1.10.42. 263. Сведенья колич[ества] учеников, количество школ, для затребования тетрадей для школ.

– Народных школ – 6 38 кл. 1068 уч[еников]

– Технич[еская] – 1 460

– Фельд[шерско-]Акуш[ерская] – 1 350

– Ремесленная - 1 136

– Музыкальная - 1 130

264. Повідомлення комендатурі про ремісничі школи.

12.10.42. 265. [...]

16.10.42. 268. До Місц[евого] Господ[арства] Прошу видати для Ніж[инського] дитсадка футляри для утермаркских пічок, що залишились від бувшого магазину Соколова. Крім того прошу видати видати відхідник бувшої 9 школи для переноса його в Рем[еслену] школу.

16.10.42. 269. До директора Фельдшерсько-Акушерської школи. Згідно розпорядження польової комендант[ури] 197 Відділ Нар[одної] Освіти прохає надіслати не пізніше як 18.10.42 р. такі відомості, а саме:

1. Кількість відділів при школі

2. Кількість у школі разом

3. Кількість вчителів

4. Кількість учнів на кожному відділі

5. Кількість класів

6. Кількість учнів по класам

19.10.42. 270. До голови м.Ніжина Відомість про школи м.Ніжина на 20/Х 42 р.

271. 20/Х 42 р. До голови м.Ніжина. Майно та література бувших бухгалтерських курсів випадково попали до Місцевого Відділу Управління. Прошу дати розпорядження повернути вище-

значене майно та літературу Відділу Освіти.

272. 20/X.42. До Місцевого Відділу. Прикладаючи при цьому резолюцію голови м.Ніжина, прошу передати майно колишніх бухгалтерських курсів до Відділу Освіти.

273. До Відділу Місцевого Господарства. Прошу відпустити Відділу Освіти 2 кожуха із под печей, що були в бувшому магазині Соколова, для будування печей в дитячому садку.

274. До завідуючого теплиці управління м.Ніжина пану Іоне. Для прикраси кабінету Відділу Освіти прошу відпустити 8 кімнатних квітів на вікна і 5 різнокольорових хризантем.

281. 29/X.42 р. Копія наказу №15 від 29/X 42 р. про звільнення учит[ельки] Клавд[ії] Ів[анівни] Кузне[...][37] з Музичної школи.

282. 30/X.42 р. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить відпустити дерева для практичних занять учнів Буд[івельної] школи.

283. 30/X.42 р. Директору школи Будівельних майстрів. Литвиненка Павла Михайл[овича] прийняти до школи на відділ жестяників.

286. 31.10.42. Луценко Яківу Наумовичу – пічнику. Довідка. Передявник цього, надісланий Ніжинською Біржою Праці на роботу в школи м.Ніжина, з 7-го жовтня по 31 жовтня 1942 р. чесно й добре якісно ремонтував печі, будував нові й перевіряв справність пічок й димоходів.

287. 2.11.42. Місцевій поліції. Прошу негайно відібрати у гр[омадян]ки Лукомської Марії Несторівни, що мешкає на Київській вул., біля Вокзала, другий будинок за бувшою аптекою стінні часи та шафу, які їй були видані для схорона бувшою залізничною школою. Відібрані речі доставити до Відділу Освіти.

288. 2.11.42. До Фелькомендатури № 197. За розпорядженням Фельдкомендатури № 197 АЦ 113 К./Па. З п'ятого листопада 1942 р. починаються регулярні заняття у відкриваємій в м.Ніжині школі будівельних робітників за прикладенням при цьому учбовим планом по трем відділам. В майбутньому по мірі устаткування в цій школі будуть відкриватись й інші профілі професійного навчання. При цьому прикладаються учбові плани та списки вчителів і інструкторів, яких намічається призначити до школи.

289. 4.09.42. До старших учителів народних шкіл м.Ніжина. До 10.11. 42 р. закінчити 1-шу чверть 1942-43 навч[ального] року. До 8.11. 42 р. всі вчителі повинні подати старш[им] вчителям звіти про свою роботу. В звітах вчителі повинні показати успішність учнів на підставі систематичного опитування учнів на уроках, своїх спостережень над їх роботою, перевірки різних письмових робіт та спеціальних контрольних робіт. Оцінки встигаємості учнів зробити не лише на підставі кількості помилок, але урахуваючи і характер цих помилок, охайність роботи з зовнішнього боку, ступінь самостійності виконання та інші моменти. Учням повинно бути видано табелі успішності та поведінки, які переглядаються та підписуються батьками й з їх підписами повертаються до школи, де і зберігаються протягом року.

Успішність та поведінка учнів до 11.11. 42 року, цеб-то початку 2-ї чверті навч[ального] року повинні бути обговорені на педрадах шкіл і протоколи цих обговорень доставлені Відділу Освіти.

290. 5.11.42 р. До Господарчого Банку. Директору Кінотеатру в м.Ніжині Лушнику Виктору Феодоровичу підписувати чеки й виконувати всі грошові операції.

292. 6.11.42 р. До директора Цегельного заводу [38] Про відпуск горна в тимчасове користування школи будівельних робітників

293. 6.11.42 р. До фінансового Відділа. Відділ Наросвіти просить видати з поточного рахунка №7¹ триста крб. на різні господарчі витрати, а саме для придбання тряпок, щоток і метел.

296. 6.11.42 р. До Відділу Харчування. Про відпустити за готівку для ремонту панелів в будинку дит[ячого] садку борошна 10 кілограмів.

297. 7.11.42 р. До Завідуючої Ніжинським Дитячим садком. З приводу ремонту будинка дорученого Вам дит[ячого] садка дозволяється припинити роботу на два дні, коли в цьому є потреба.

298. 7.11.42. До завідуючого школами м.Ніжина. За розпорядженням Голови м.Ніжина всі ква-

рири при школах повинні опалюватися за нормами відділу місцевого господарства й ніякому разі не освітлюватися за рахунок шкіл, не опалюватися паливом, що завезено й буде завозитись для опалювання шкіл. На завідуючих школами покладається обов'язок якомога економніше витратити паливо та освітлення.

299. 9.11.42. Завід[уючому] Ніж[инським] дит-садком. По докладу завхоза Відділу Освіти Литвина М.Ів. техробри дорученої Вам Установи не виконують Ваших розпоряджень відносно ремонту, а тому висловлюю Вам догану й пропоную переглянути штат техробітників дит[ячого] садка й замінити несправних новими людьми.

14.11.42. 304. Директорам Нар[одної] шк[оли] по Ліцейській вул. та Нім[ецьких] курсів. В зв'язку з холодом й меншою пристосованістю до них приміщ[ення] школи по Ліцейській вул. організувати з 16.11.42 р. навчання в цій школі так: в головному будинку переводити навчання з 10 класами народна школи в дві зміни, починаючи з 7 год. 30 хв. за [...] часом. Навч[ання] на Нім[ецьких] курсах проводити у флігелі, а почасти й у головному будинку, коли він буде вільний.

305. 15.XI.42 р. До Завідуючого Курсів Нім[ецької] мови Про дозвіл повернути гроші за 2 міс[яці] 60 кр[б]., утримати 30 кр[б]. [з] Гребеніжко [39] Ганн[и] Деніс[овни]

306. 16.XI Про повернення грошей 60 кр[б]. утримати 30 кр[б]. [з] Ющенко Тетяни Степанівни.

307. 17.11.42. Директору Ніж[инського] Драм[атичного] театру п.Савіцькому. Управління м.Ніжина пропонує з цього числа всю пошту для польової комендатури направляти включно через Управління, а також відвідування Польової ком. як по справам Вашої установи, так і по приватним справам надалі буде проходити по дозволу Голови м.Ніжина або його заступника. Про що потрібно сповістити усіх підлеглих Вам осіб.

308. Директору Муз[ичної] школи Медведеву.

309. Директ[ору] школи буд[івельних] майстр[ів] Янковському

310. 19/XI 42 р. До фінансового Відділа м.Ніжина Відділ Нар[одної] Освіти просить видати народним школам з поточного рахунку №7¹ чотириста 400 крб. на придбання на ремонт інвентаря, а саме для придбання і ремонту замків та ремонті годинників. (чотириста) Доручається одержати Яблонському.

311.20/XI До Завідуючого Транспортном п.Марченко. Прошу дати дві бочки самовоза для очистки отхожих міст в школах на Мигалівці, Ліцейська, Козача.

312. 21/XI До Фінансового Відд[іла] м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить перерахувати з поточного рахунку №7¹ Народних шкіл на поточний рахунок №45 Відд[іла] Місцевого Господ[арства] 3.908 крб. за 16,2 тон торфу відпущених народним школам згідно рахунку №341 від 18/XI 42 р.

315. 25/XI До Міського Господарства м.Ніжина Відд[іл] Нар[одної] Осв[іти] просить відпустити в рахунок розпорядки 2 м³ дров для школи будівельн[их] майстрів.

316. 26/XI До шляхо-буд[івного] відділу В зв'язку з тим, що для школи необх[ідний] інструктор кровельного діла просим відкомандирувати Мохира, тому що він необхідний, як спеціаліст.

317¹ 26/XI До Ніжинського Сановоду. Відпустити (бочки) підводи для асенізації в школах.

317^{II} 26/XI-42 р. До Фінансового Відділа м.Ніжина Відділ Народної Освіти просить перерахувати з поточного рахунку №7¹ народних шкіл на поточний рахунок №1 Управління Відділу Місцевого Господарства шістсот тридцять (630) крб. за 7 с/м дров відпущених народним школам згідно рахунку №356 від 26/XI-42 р.

318. 26/XI Доручення Литвину М.І. одержати паливо.

319. 26/XI До Старших вчителів Народних шкіл. Розпорядження інспектора, що до відомостей про стан школи і відчит за аванси.

320. 26/XI До Фінансового Відділа м.Ніжина Відділ Наросвіти просить видати народним школам з поточного рахунку №7¹ двісті (200) крб. на учбові видатки Двісті крб. доручається одержати Яблонському.

- 322. 27/XI 42 р.** До Фінансового Відділу м.Ніжина Відд[іл] Нар[одної] Осв[іти] просить перерахувати з поточного рахунку №7⁷ народних шкіл Транспортній конторі Відд[іла] Місц[евого] Господ[арства] на поточний рахунок №1 2500 крб. за перевозку торфу народним школам згідно рахунка 416, 417, 419, 420, від 23 жовтня 1942 р.
- 329. 30.11.42 р.** До Відділу Місцевого Господарства. Відділ Народної освіти просить відпустити для опалення Ніжинської бібліотеки та читальні 1 с/м дров.
- 331. 2/XII** До Ніжинської Фельдкомендатури прохання дати розпорядження бандарному заводу про те, аби він заготовив 10 (десять) столярних станков для шкіл підготовки робочої сили через управління м.Ніжина).
- 332. 2/XII** До Ніжинської Біржі Праці відомості за народні і спеціальні школи – кількість учителів, учнів.
- 333. 2/XII** До Директора бондарного заводу прохання відпустити для навчальних робіт 5 (п'ять) станків.
- 334. 2/XII.** До Директора бондарного заводу про випуск школі будівельних майстрів матеріалу – відходів для навчальних робіт.
- 335. 2/XII** До Чернігівської обласної насінневої бази про відділення з Ніжинської насінневої бази відходів ячменю для робітників м.Ніжина на 108 робітників.
- 336. 5/XII** До Ніжинської біржі Праці про те, аби Марченко Ганна Кир[иловна] була оформлена на Біржі Праці як техроб школи на Овдіївській.
- 339. 10/XII** Ніжинському Харчпрому п.Пархитко про привозку дітсадку на місце.
- 340. 10/XII** п.Петровському, зав[ідуючому] складом №834 про переведення уч[ительни]ці музичної школи п.Ланько О[лександр]и Никод[имовни] на роботу у закриті приміщення з метою зберегти голос.
- 341. 11.12.42 р.** До Ніжинського Відділу Місцевого Господарства. Ніжинський Відділ Народної Освіти сповіщає, що 10/XII 42 р. було зроблено обстеження шкіл Народної Освіти разом з представниками Відділу Місцевого Господарства п.Барановським і обстеженням виявлено:
1. Школа по Ліцейській вулиці має:
 - а) топок – 8; б) торфу на 10/XII – 2 тони; в) дров – нема.
 2. Школа на Мигалівці:
 - а) топок – 2; б) торфу – 1 тона; в) дров – нема.
 2. Школа на Магерках:
 - а) топок – 2; б) торфу – 2,5; в) дров – нема.
 4. Школа на Козачій вулиці:
 - а) топок – 4; б) торфу – нема; в) дров – 1 ск/м.
 5. Школа на Овдіївці:
 - а) топок – 2; б) торфу – нема; в) дров – 2 ск/м.
 6. Залізнична школа:
 - а) топок – 2; б) торфу – нема; в) дров – 0,25 ск/м.
- Разом топок по 6 школам 20. Торфу – 4,25 т. Дров – 3,25 ск/м.
- 342. 11.12.42.** До Ніжинського Відділу місцевого господарства про заказ 4 ключів для висячих замків.
- 343. 11.12.42. 343.** До Ніжинського транспорт[...][40] /про подводи/ для перевозки матеріалу на [...] верстати для школи будівельних майстрів.
- 346. 14.12.42 р.** До Відділу Місцевого Господарства. Відділ Народної Освіти м.Ніжина прохає відпустити для обслуговування музичної школи частин токарного станка для користування в ремонті музичних інструментів, бо в ньому є велика потреба.
- 347. 14.12.42.** До Промвідділу. Відділ Народної Освіти просить відпустити для школи Будівельних майстрів матеріал бляхи-утиля з заводу №3 для практичних робіт учнів школи [...].

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

- 348. 14.XII 42 р.** До Транспортного відділу. Відносно перевезу лісного матеріалу з Бондарного заводу, заліза з заводу №3 [41].
- 351. 15/XII 42 р.** До Відділу Охорони Здоров'я. Відділ Народної Освіти просить дозволити на придбання аптечки для школи Будівельних матеріалів м.Ніжина
- 352. 15.XII 42 р.** Зав[ідуючому] Склад[ом] п.Гриню. Прохання прибути Гриня на склад о 8.30 хв. для огляду дерев.
- 353. 16/XII.42. 353.** Відділ народної освіти просить видати з поточного рахунку №5 600 (шістсот) крб. на учбові видатки, а саме для придбання методичних програм, наочних таблиць та методичної літератури. Кошти доручається одержати Яблонському Миколі Павловичу.
- 353. 16/XII 42 р.** До старшого вчит[еля] залізничної шк[оли] Від[ділу] Нар[одної] Осв[іти] повідомляє, що вам належить одержати дров зі складу №80 згідно акту Місцевого Господарства 2 гр. 42 р. Дрова такі: осика №5 – 0,5 с/м ос. №25 – 3 с/м ос. №33 – 1 с/м сосна №45 – 0,5 с/м сосна №47 – 0,2 с/м.
- 354. 16/XII 42 р.** Залізн. школа. До ст[аршої] вчит[ельки] Верхрадській осика №17 – 4 с/м, осика №4 – 1,5 с/м, осика №6 – 1,5 с/м.
- 355. 17/XII 42 р.** До Фінансового Відділа м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить видати 446 крб. 30 коп. необхідних на придбання та ремонт інвентаря, а саме для виплати за виготовлення відер, для ремонту столів, стільців та скамейок 446 крб. 30 коп. доручається одержати Яблонському М.П.
- 356.** До Ніжинської земуправи. Списки службовців народних шкіл на одержання городніх ділянок на 1943 р.
- 358. 21/XII 42 р.** До директора Тех[нічної] школи. Згідно розпорядження Польової Комендатури від 5/XII 42 р. про розподіл шкільних канікул, зимові канікули по школах встановлені з 31/XII. 42 р. до 13/I. 43 р. Всі школи м.Ніжина, які підлеглі Народній освіті м.Ніжина відпускаються на канікули з 31/XII. 42 р. до 13/I. 42 р.
- 359. 21/XII 42 р.** До Фінансового Відділу м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить перерахувати з суми капітального ремонту транспортній конторі Відділу Місцевого Господарства на поточний рахунок №1 одна тисяча п'ятсот тридцять (1530) крб. за асенізаційні роботи по народних школах згідно рахунка 474 від 21/XII – 1942 р.
- 361. 21/XII 42 р.** До міської поліції відносно пограбування школи №6 по заявці Соколова Ф.І.
- 362. 21/XII 42 р.** До Фінансового Відділу м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить видати з сум господарчих витрат чотириста п'ядесят крб. для виплати робочим за пиляння та рубання дров.
- 364. 21/XII 42 р.** Старшому вчителю Нар[одної] Школи при Залізниці. Народна Освіта сповіщає, що зимова перерва в зимових школах розпочинається з 31/XII. 42 р. до 13/I 43 р.
- 365. 21/XII 42 р.** До Транспортного Відділу. Відділ Народної Освіти просить виділити 2 (дві) підводи для вивозу дерева з лісу до школи Будівельних майстрів.
- 366. 21/XII 42 р.** До Промвідділу. Відділ Нар[одної] Освіти просить відпустити скляних банок для школи Будівельних майстрів 12 шт.
- 367. 21/XII 42 р.** До охоронника школи №6. Відносно бібліотеки. Міська бібліотека забере частину книжок.
- 368. 24/XII 42 р.** До директора театру Відносно занавіси для Техн[ічної] школи на 31/XII 42 р.
- 369. 25/XII 42 р.** До Фінансового Відділу. Відділ Народної Освіти просить додаткове асигнування на поточний рахунок №7. Відділ Нар[одної] Осв[іти] на зарплату в сумі 260 крб. і 5 % нарахувань на зарплату в сумі 13 крб., всього 273 крб., які необхідно, щоб вистачило виплатити зарплату працівникам Відділу Освіти за другу половину грудня 1942 р. Перевитрата фонду зарплати по відділу освіти зроблена тому, що необхідно було сплатити бувшому Завідуючому Відділом п.Степанову Я. Анд[рійовичу] 400 крб. за 12 днів відпустки.
- 370. 25/XII 42 р.** До Ніжинськ[ого] Харчпрома карточного Відділу. Відносно техробки школи, яка повинна одержати хлібну пайку.

- 371. 26/ХІІ 42 р.** Командировка Пирковськов[о] [42] в Малу Кошелівку за одержанням лісоматеріалу.
- 371. 30/ХІІ 42 р.** До Фінансового відділу м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Освіти просить видати з поточного рахунку №7¹ народним школам 1430 крб. для виплати за пиляння та рубання дров, за охорону дерев.
- 378. 30/ХІІ 42 р.** До Ніжинської Біржі праці відношення про відпуск на зимові канікули шкіл.
- 379,380. 30/ХІІ 42 р.** До директорів Муз. школи будівел[ьних] майстрів м.Ніжина, про зимові канікули з 31/ХІІ до 13/І.1943 р.
- 381. 30/ХІІ 42 р.** До Фінансового відділу м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Освіти просить видати з поточного рахунку №7¹ народних шкіл 86 крб. 99 коп. для виплати зарплати по больничному листу працівнику народної школи за І половину грудня 1942 р.
- 383. 30/ХІІ 42 р.** Список працівників Відділу Освіти для передплати за газету за січень 1943 р. 1. Тченівський (?), Ячницка, Яблонський.
- 384. 30/ХІІ 42 р.** До Зав[ідуючого] Ніж[инської] Ветлікарні Відносно книжок для міської книгозбірні
- 385. 9/І 43 р.** До Відділу Міськ[ого] Господ[арства] Відділ Нар[одної] Осв[іти] Просить відпустити для опалення Міської бібліотеки 1 м² др[ов]
- 386. 11/І. 43 р.** До Відділу Місц[евого] Господ. Відділ Нар[одної] Осв[іти] Прохав надіслати техніка в дитсадок (Успенська 1) для огляду і невідкладного ремонту грубки і підлоги.
- 387. 11/І. 43 р.** Командировка. Відділ Нар[одної] Осв[іти] При Управлінні м.Ніжина командирує Завгоспа школи будівельних майстрів Пирковського Ф.Я. в село Малу Кошелівку за одержанням лісоматеріалу.
- 388. 11/І. 43 р.** До Голови м.Ніжина. Будинки Ніж[инських] Шкіл потребують ремонту. Відділ Нар[одної] Осв[іти] Просить передати дефектні акти до ремонтної контори для складання кошторису.
- 389. 12/І. 43 р.** До Завідуючого будівельної контори. Від[діл] Нар[одної] Осв[іти] прохає вислати техніка для складання дефектних актів і кошториса по ремонту народних шкіл м.Ніжина. Всі витрати за цю роботу Народна Освіта виплатить згідно вашого рахунку.
- 390. 14/І. 43 р.** До Фінансового Відділа м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить видати народним школам з поточного рахунку №7 для виплати по больничному листу сто тридцять чотири (134) крб.. 43 коп. вчительці Народної школи за грудень місяць 1943 р.
- 394. 14/І. 43 р.** До пана старости Ніжинського району. Відділ Народної Освіти прохає допомогти школі Буд[івельних] Майстрів у перевезенні дров зі складу № 80. просимо дати розпорядження старості села Фалівки [43] про відпуск підвод для перевозки 8 ск[ладо]м[етрів] дров.
- 395. 15/І. 43 р.** До Відділу Харчування. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить дати для вчителів народних шкіл картки 3-ї категорії. Про це піднімалося клопотання, але вчителі нар[одних] шк[іл] не мають. Всього служб[овців] 51 з них учителів 43, техробітників 8.
- 396. 16/І. 43 р.** До Відд[іла] Хар[чування] При цьому надсилаються списки працівників Нар[одних] Шкіл на одержання карток 3-ї категорії. Надсилається вдруге.
- 397. 18/І 43 р.** До директорів та завідуючих (тех[нічна] школа, мед[ична] школа, дитсадок, бібліотека). На нараді завідуючих Відділ Нар[одної] Осв[іти], яка відбудеться 21/І. 43 р. буде стояти питання про бюджети шкіл на І півріччя 1943 р. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить надіслати копію кошториса Вашої школи на І півріччя 43 р. при чому указати, яка плата вчителів була за 1942 р., і які Ваші пропозиції на збільшення платні у першому півріччі. 1943 р. укажіть проценти збільшення платні по кожній ставці.
- 398. 19/І 43 р.** Завідуючому Відділу Міськ[ого] Госп[одарства] Відносно техніка для складання кошториса для капит[ального] рем[онту] в дитсадку.
- 399. 20/І 43 р.** Відношення до господарства №66 відносно школьного майна.
- 400. 20/І 43 р.** До голови м.Ніжина. Прохання за кленове дерево пів складометра для школи буд. майстрів.

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

- 401. 20/І 43 р.** До директора тех. школи. Від[діл] Н[ародної] Осв[іти] прохає підготувати 5 кл[асних] кімнат при вашій школі для переведення занять Ніж[инської] Школи по Козачій.
- 402. 20/І 43 р.** До старости господарства №68. Про переведення школи в будинок контори господарства.
- 403. 21/І. 43 р.** Управління м.Ніжина пропонує відпустити народні школи м.Ніжина до 27 січня 1943 р., в зв'язку зі збільшенням приміщень для військових частин. Майно вивезти з таких шкіл.
1. Школа по Ліцейській в дит[ячий] сад[очок], Червон[ий] Маяк.
 2. Школа по Козачій – господ[арство №] 66.
 3. Школа на Овдіївці – господ[арство №] 66.
 4. Школа на Магерках – господ[арство №] 68.
 5. Школа на Мигалівці – господ[арство №] 66.
 6. Муз[ична] школа – театр.
- 404. 22/І 43 р.** До Відділу Місцевого Господарства. Відділ Нар[одної] Осв[іти] Прохає дати приміщення бувшого «Червоного Маяка» для охорони майна школи м.Ніжина, що по Ліцейській.
- 406. 23/І. 43 р.** До директора медичної і технічної школи. Прохання надіслати учнів, які працювали 22 січня, ще раз сьогодні 23 січня в тіж самі школи по вивозки меблі.
- 408. 23/І 43 р.** До Завідуючого Місц[евим] Госп[одарством] Відділ Нар[одної] Осв[іти] тимчасово звільнив приміщення шкіл для військових частин. Тому що приміщення будуть опалюватися без догляду техробітників шкіл, необхідно передивитись димоходи в грубах і обов'язково очистити сажу у грубах і пічках, щоб запобігти ускладнень в час топлення військовими частинами. Про це Вам необхідно дати розпорядження пожежній команді м.Ніжина. Шк[оли] звільнені такі: 1. Ліцейська №4, Муз[ична] шк[ола], Мигалівська, Козача, Магерки.
- 409. 23/І. 43 р.** До директора Муз[ичної] школи. Відділ Нар[одної] Осв[іти] Надіслав вам розпорядження відпустити учнів школи до 27/І включно, в зв'язку зі збільшенням приміщень для військових частин. У своєму розпорядженні приміщення Відділ Осв[іти] не має, а тому Вам необхідно звернутися до голови м.Ніжина п.Фріца і взяти в нього письмовий дозвіл проводити навчання школи там, де указав голова м.Ніжина.
- 410. 25/І. 43 р.** Завгоспу Литвину. Згідно розпорядження Управління м.Ніжина видати в тимчасове користування Завідуючому транспортного Відділу п.Марченку сані-грабці, що знаходяться в 6-й школі.
- 411. 25/І. 43 р.** До директора фельдшерсько-акушерської школи. На ваше запрошення про навантаження вчителя на рік Від. Нар[одної] Осв[іти] сповіщає: річна загрузка вчителя = 910 годин.
- 412. 26/І 43 р.** До охоронника школи №6 (Соколова) В.Н.О. [44], згідно розпоряджень Упр[авління] м.Ніж[ина] від 26/І 43 р. за №8-117, пропонує видати для військових частин 15 шкаф[ів], 10 столів до муз[ичної] школи. Після видачі зазначеного майна складіть акт про вибуття.
- 413. 26/І. 43 р.** До Зав[ідуючого] складу «Червоний Маяк». Видати 2 шкафа 5 столів.
- 414. 27/І. 43 р.** До референта шкіл п.Пухтінсь[кого] [45]. Відділ Нар[одної] Осв[іти] сповіщає, що народні школи м.Ніжина в зв'язку зі збільшенням приміщень шкіл для військових частин працюють так:
1. Школа на Овдіївці працює у своєму приміщенні
 2. Залізнична школа працює у своєму приміщенні.
 3. Школа на Магерках працює в другому приміщенні на Кручі.
 4. Школа на Козачій працює у технічній школі.
 5. Школа на Мигалівці і по Ліцейській будіть працювати в техшколі з 1/ІІ.43р.
 6. Курси німецької мови працюють в техшколі.
- 415.** До шляхо-буд[івельної] контори. відносно смети для дитсадка.
- 420. 28/І. 43 р.** До старости госп[одарства №] 68 п.Донця. Відносно підводи для (школи на Магерках) перевозки кровельного заліза в госп[одарства №] 68.

- 423. 2/II 43 р.** До Завідуючого складу бувш[ого] «Червоного майна». Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить прийняти майно школи садівництва, відвівши окреме місце.
- 424. 3/II 43 р.** До завідуючого складу «Черв[оний] маяк». Видати три скам'ї для музичної школи зі складу «Черв[оний] Маяк».
- 425. 3/II 43 р.** До Завідуючого складу «Черв[оний] Маяк» Видати з майна школи для військових частин 5 столів, 5 стульєв (2 простих, 3 письменних) для військових частин,
- 426. 3/II 43 р.** До охранника б¹ школи Видати рояль і відвезти до замісника старости п.Литовченка.
- 427. 5/II 43 р.** До радіовузлу. Відносно радіоточки в дитсадку.
- 428. 5/II 43 р.** До Фінансового відділа. Відділ Нар[одної] Освіти просить перерахувати з поточного рахунку №7 народних шкіл, з сум призначених на проти-пожежні заходи 925 крб. пічному Відділу Міської пожежної команди на поточний рахунок № 47 за очистку сажи по народних школах м.Ніжина.
- 429. 5/II 43 р.** До директора Ніж[инської] Тех[нічної] школи. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить дати п.Руденко В.О. 60 годин з фізики у II ремісничому класі, про що було погоджено 18/I 43 р.
- 430. 5/II 43 р.** До Транспортного Відділу. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить дати на 6/II. 43 р. дві підводи для перевозки дров для читальні м.Ніжина, двох скл[адометрів] зі складу № 80.
- 431. 6/II. 43 р.** До Фінансового відділа. Відділ Нар[одної] Освіти просить перерахувати з поточного рахунку №7 народних шкіл, з сум господарських витрат 110 крб. Ніжинському лагерю примусової праці за 11 чоловік-днів роботи по перевозки та переноски шкільного майна по народних школах.
- 432. 9/II 43 р.** До старости м.Ніжина Дозвіл про приміщення церкви [46] для навчання Овдіївської школи.
- 433. 10/II 43 р.** Відносно 10 арк. паперу для затемнення (що відпущено Управлінням м.Ніжина)
- 434. 10/II. 43 р.** До Транспортного Відділу. Відділу Нар[одної] Осв[іти] просить дати одну підводу для перевозки шкільного майна в зв'язку зі звільненням приміщень шкіл для військових частин.
- 437. 12/II. 43 р.** До стар[шого] вчит[еля] залізнич[ної] шк[оли] [47] Відділ Нар[одної] Осв[іти] зобов'язує Вас забезпечити явку учнів Вашої школи на 7 г[один] 30 хв. в Управління м.Ніжина.
- 438. 12/II 43 р.** До Старшого вчителя Козачої школи Відд[іл] Народної Освіти зобов'язує Вас забезпечити явку вчителів Вашої школи на 7 годин 30 хв. в Управління м.Ніжина.
- 441. 15/II 43 р.** До Біржі праці. Відділ Народної Освіти просить відпустити для бібліотеки.
- 442. 15/II 43 р.** До Директора Засолзавода [48]. Відносно майна школи при залізниці, приміщення якої звільнено для військових частин.
- 443. 15/II. 43 р.** До Біржі праці Відділ Нар[одної] Осв[іти] надсилає робітника народної школи на Магерках Польову для оформлення біржою праці.
- 445. 16/II. 43 р.** До начальника пожежної команди [49] прохання надіслати пожежника в будинок бувшої міської бібліотеки для чистки сажи та налагодження борова.
- 446.** До голови м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Осв[іти] прохає зняти печатку з приміщення міського архіву, що знаходиться в приміщенні бувшої міської бібліотеки, бо для чистки сажи і положення борова треба пройти через ці двері, що запечатані. Приміщення зайняте військовими частинами.
- 447. 16/II 43 р.** Відділу Місцевого Господ. Відд[іл] Нар[одної] Осв[іти] просить дати дозвіл на охорону в сарай «Червоний Маяк» парти з приміщення школи, яка займається військовими частинами.
- 449. 22/II. 43 р.** До відділу Місцевого Господ. Відділ Нар[одної] Осв[іти] по розпорядженню міського голови м.Ніжина просить надіслати техніка для складання дефектного акта і оцінки ремонту в школі на Козачій 22, де виникла пожежа.
- 450. 24/II 43 р.** До Старшого Вчителя Народної Школи на Кручі Відділ Освіти просить відпустити позичково 4 листи заліза для ремонту школи, що на Козачій вулиці.
- 456. 27/II. 43 р.** До директора Техшколи. Відділ Народної Освіти просить забезпечити своєча-

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

сну і регульову явку робітників Вашої школи, які прикріплені до земельної групи при Управлінні м.Ніжина.

456. 27/П. 43 р. До Старшого вчителя Нар. школи, що по Козачій 22 відносно забезпечення своєчасну роботу учителів при земгрупі

457. 27/П 43 р. До управління м.Ніжина Відділ Народної Освіти при Управлінні м.Ніжина просить дати дозвіл на виплати зарплати учителям Нар[одних] шкіл, приміщення яких зайняті військовими частинами, а також робітникам курсів Нім[ецької] мови за II пол[овину] лютого. Дві школи Мигалевська і Магерська працюють безперебійно, а останні три школи і курси німецької мови не працюють. Школа по Лицейській вул. працює з переборами.

458. 27/П 43 р. До Відділу Соціального забезпечення. Відд[іл] Нар[одної] Осв[іти] прикріплює до Відд[іла] Соц[іального] забезпечення вчительку Нар[одної] школи при Залізниці Леонтович Олену Михайлівну.

459. 1/П. 43 р. До завідуючого Відділу Місц[евим] Госп[одарством] Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить відпустити для ремонту школи, що по Козачій 22 скла на 28 шибок, які розбиті під час бомбардування.

460. 1/П. 43 р. До Нач[альника] Пожежної команди. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить надіслати пічника в Народну школу по Козачій 22 оглянути пічну систему (зверху на горищі) після пожежі.

461. 1/П 43 р. До Завідуючого складу бувш[ого] «Черв[оного] Маяка» Відд[іл] Осв[іти] просить відпустити для Орскомендатури 2 стола і 5 стувльєв.

463. 2/П. 43 р. До Біржі праці. Відділ Нар[одної] Осв[іти] надсилає робітника Нар. школи, що на Овдіївці Макієнко Марія Григоровну для оформлення.

465. 4/П 43 р. До карткового бюро Відносно картки II категорії для вчительки Овдіївської школи Макієнко Лар[иси] Григ[оровни] замість Вернидуб Надії Іванівни.

466. 4/П 43 р. До Відділу Місцевого Господ. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить відпустити для ремонту школи №4 по Козачій 22.

1. Дошок 20 шт – 0,20 м³
2. -//- 50-0,50
3. цвяхів 100 мм – 2 кгр.
4. -//- 70 -// 3.

467. 4/П 43 р. До пана Латишова. Визов на 8 годин 5/П 43 р. до пана Старости.

468. 4/П 43 р. До Директора Техн[ічної] Школи Відд[іл] Нар[одної] Освіти при упр[авлінні] м. Ніж[ина] по згоді Зам[існика] голови м.Ніжина і біржою праці доводимо до Вашого Відома, що можна дати робітникам Вашої школи п.Позньому і п.Доброчаєву відпуск на 2 тижні в зв'язку з тим, що школа зайнята військовими частинами за рахунок зазначених робітників.

469. 5/П 43 р. До Завідуючого складу «Червоний Маяк» Відділ Народної Освіти просить відпустити шкаф для Орскомендатури.

470. 11/П 43 р. До Завідуючого Відділу Місц[евим] Господ[арством] Відд[іл] Нар[одної] Осв[іти] просить перевести ремонт в школі по Козачій після пожежі, а саме: підшити стелю в трьох кімнатах. і укладка конату. 2 Зробити двері однопольні з навіскою і постановкою приборів, згідно Вашої смети За зазначений ремон[т] Нар[одної] Осв[іти] зобов'язується виплатити належні кошти.

471. 11/П. 43 р. До голови м.Ніжина. Згідно Вашого розпорядження від 26/І. 43 р. за №8-117 завезено до музичної школи шкільне майно для військових частин: шкафів – 13, столів – 13, стільців – 10, крім того було завезено стільців з медшколи, на зазначене майно є розписки військових частин. 9 березня 43 р. військовими частинами без Вашого дозволу вивезено з музичної школи стільців – 21, столів – 7, табуреток – 3, на що складений акт директором музичної школи. 10 березня знов вивезено з муз школи стільців – 7, столи – 2, шкаф – 1. Невідомо в яке приміщення. Прошу вашого розпорядження аби на вивезене майно видано було відповідні документи.

- 472. 11/III. 43 р.** До санітарної станції. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить негайно зробити дезінфекцію в приміщенні школи будівельних майстрів Ніжинська 5 [50], другий поверх. Бо буде заніматись Нар[одна] школа поліції.
- 473. 11/III 43 р.** До Відділу Місцевого Господарства. Відділ Народної Освіти просить відпустити для практичних робіт школи будівельних майстрів м.Ніжина дров 2 с/м.
- 474. 12/III 43 р.** До міського кооперативу. Відділ Народної Освіти при Управл[інні] м.Ніжина просить відпустити для побілки народних шкіл 30 відер.
- 479.** До 14 будівельної контори Від[діл] Нар[одної] Осв[іти] просить відпустити для практичних робіт школі будівельних майстрів дошок 3 кубометра.
- 480. 16/III 43 р.** До Завідуючого складу бувш[ого] «Червоний Маяк». Відділ Народної Освіти просить відпустити п.Єрмичович рояль з шкільного майна.
- 481. 17/III. 43 р.** До біржі праці. Відділ Нар[одної] Осв[іти] при Управлінні м.Ніжина сповіщає, що старша вчителька Народної школи, що на Магерках С.П.Білякова за власним бажанням залишила працю в школі.
- 482. 19/III 43 р.** Доручення Відділ Народної освіти при Управл[інні] м.Ніжина доручає старшим вчителям народних шкіл одержати паспорти з біржі праці для робітників школи і здати робочі посвідчення згідно списку.
- 483. 19/III. 43 р.** Доручення. Відділ Нар[одної] Осв[іти] при управлінні м.Ніжина доручає директору школи Будівельних майстрів Янковському Олексію Станіславичу одержати паспорти з Біржі праці для робітників школи і здати робочі посвідчення згідно списку.
- 484. 19/III 43 р.** Доручення. Відділ Народної Освіти при Управління м.Ніжина доручає Завідуючому дитячого садка Матільді Апан[...] Кузьменко одержати паспорти з Біржи Праці для робітників школи і здати робочі посвідчення. згідно списку.
- 485. 19/III 43 р.** Доручення Директору Музшколи Медведеву.
- 486. 19/III 43 р.** Доручення Зав[ідуючій] читальнею м.Ніжина Ніна Георгіївна Наржевич [51].
- 487. 20/III 43 р.** Доручення Відділ Народної Освіти при управлінні м.Ніжина доручає секретарю Відділу Освіти Ячницькій Ніні Єв[генівні] одержати паспорти з Біржі праці своїх робітників і здати робочі посвідчення, згідно списку.
- 488. 20/III 43 р.** Доручення. Доручається одержати паспорта Зав[ідуючого] Курсів Нім[ецької] мови Тищенко Віктору Івановичу.
- 489.** До завідуючого Відділу Місцевого Господ[арства] Відділ Народної Освіти просить збудувати плити в школі будівельних майстрів та в Народн[ій] школі на Овд[іївці] для варити обідів учням; гроші з матеріал і роботи виплатить Відд[іл] Нар[одної] Осв[іти]
- 490. 22/III 43 р.** До Навч[...][52] транспорту. Відділ Народної освіти просить дати одну підводу для перевозки матеріалів Будівельній школі та Овдіївській (дальне приміщення) для будівництва плиток.
- 491. 23/III 43 р.** До пічного Відділа пожежної команди Відділ Нар[одної] Освіти повідомляє, що відраховано сорок п'ять крб. Фінансовому відділу, як 10% прибуткового податка з суми 450 крб., що належить було виплатити згідно договору пічнику пожежної команди Щербаку Константину Максимовичу за пічну роботу по народних школах. Згідно договору Щербак Константин Максимович мусив одержати чотириста п'ятдесят крб. але після відрахування 10% прибуткового податку в сумі 45 крб. одержав готівкою на руки чотириста п'ять крб.
- 492. 23/III. 43 р.** До Чернігівської дирекції лісів [53]. Відділ Нар[одної] Осв[іти] при управлінні м.Ніжина просить відпустити для практичних робіт школі будівельних майстрів 3 км обрізков дошок.
- 494. 24/III. 43 р.** До старших вчителів Нар[одних] шкіл. Відділ Народної Осв[іти] сповіщає Вас, що весняна перерва в народних школах буде проводитися з 25/III. 43 р. по 1/IV. 43 р. включно.
- 495. 24/III 43 р.** До Відділу місцевого Господ. Відділ Народної Освіти просить відпустити для практичних робіт школи Будівельних Майстрів пиломатеріал 1 см³ круглого лісу 2 м³

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

496. 24/ІІІ. 43 р. До голови м.Ніжина. Відділ Нар[одної] Осв[іти] сповіщає, що школи м.Ніжина можуть вмістити таку кількість дітей:

1. Мигалівка – 180 учнів.
 2. Козача – 230.
 3. Лицейська – 270.
 4. Магерська – 170.
 5. Залізнична – 150.
 6. Овдіївська – 150.
 7. Музична – 150.
 8. Школа будівельних майстрів – 100.
 9. Школа садівництва – 120.
 10. Медична школа – 820.
 11. Технічна школа – 700
- Всього = 2.540 учнів.

497. 25/ІІІ 43 р. До Старости Господарства № п.Донця, п.Бойко Відділ Народн[ої] Осв[іти] просить дати приміщення для шкільного майна школи на Магерках і підводи для перевозки його. Це питання погоджено з головою м.Ніжина.

498. 25/ІІІ. 43 р. До Завідуючого санітарної станції. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить вашого розпорядження відносно праці шкіл м.Ніжина:

1. Будівельних майстрів – Ніжинська 5
2. Музичної школи
3. Технічної школи

Чи можна проводити навчання в цих школах в зв'язку з епідемією в м.Ніжині. Відділ Нар[одної] Осв[іти] просить повідомити також відносно медичної школи та школи садівництва, які заходи будете вживати в цих школах.

499. 26/ІІІ. 43 р. До шкіл м.Ніжина. Відділ Народної Осв[іти] при Упр[авлінні] м.Ніжина просить у термінованому порядку дати до Ніж[инської] Санітарної Станції списки учнів вашої школи і точно указати адресу кожного учня. Це потрібно виконати негайно у зв'язку і поширення в місті епідемії тифу [54].

1. Техшкола.
2. Школа садівників.
3. Муз школа.
4. Школа Буд. Майстрів.

500. 26/ІІІ 43 р. До Зав[ідуючої] Дитсадка п.Кузьменко Відносно Списків дітей з адресами для санстанції в зв'язку з епідемією тифу.

501. 27/ІІІ. 43 р. До директора школи Буд[івельних] Майстрів. Відділ Нар[одної] Осв[іти] при Упр[авлінні] м.Ніжина просить Вас з'явитися до бані з усіма учнями школи в понеділок на 11 г[одину] організовано для проходження дезинфекції та миття. Учні повинні взяти з собою постільну білизну.

502. 27/ІІІ. 43 р. До директорів шкіл. Відділ Нар[одної] Осв[іти] при Упр[авлінні] м.Ніжина від 27/ІІІ. 43 р. №8-356 пропонує Вам закрити школу з 27/ІІІ. 43 р. по 15/ІV. 43 р. в зв'язку з поширенням в Ніжині епідемії тифу. Директорам:

Медшколи, Техшколи, Дитсадок, Школа Буд. Майстрів, Школа садівництва.

507. 30/ІІІ. 43 р. До Завідуючого Відділу Місцевого Госп[одарства] Відділ Нар[одної] Осв[іти] при Управлінні м.Ніжина надсилає список робітників Народних шкіл, які будуть працювати у Відділі Місц[евого] Госп[одарства] з 1/ІV. 43 р.

508. 30/ІІІ 43 р. Доручення Доручається Литвину одержати ковбасу для Відділу Освіти та Народним школам.

509. 31/III. 43 р. До завідуючих шкіл з I/IV. 43 р. робітники вашої школи будуть працювати в таких установах:

- Бібліотека,
- Міська поліція,
- Земгрупа,
- Міське господарство.

Відділ Державного архіву Чернігівської області в м.Ніжині,
ф. Р-4367, оп. 1, спр. 1, арк. 1-23; спр. 4, арк. 23-56.
Машинопис. Оригінал.

ПОСИЛАННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ

1. Дудченко Г., Тучина Н. Ніжинська управа в 1941-1943 роках: становлення кадрового складу та організаційної структури // Ніжинська старовина. Ніжинознавчі студії №3: Історико-культурологічний збірник. – Вип. 3(6). – Ніжин, 2007. – С.34-39.
2. Відділ Державного архіву Чернігівської області в м.Ніжині (далі – ВДАЧОН), ф. Р-4360, оп.1, спр.1, арк. 4.
3. Там само, ф. Р-4367, оп.1, спр. 11, арк. 1.
4. Дослівна калька з німецької назви цивільного очільника міста *bürgermeister*. Частіше вживалася українізована назва цієї посади *бургомістр* або суто українська – *міський голова*, інколи *міський староста*.
5. Порядок нумерації й оформлення документів за німецьким зразком, зокрема, на кшталт вихідної документації 197-ї фельдкомендатури.
6. Довоєнний сільгосптехнікум (сучасний Ніжинський аграрний інституту Національного аграрного університету). Заклад був заснований наприкінці XIX ст. як ремісниче, згодом – технічне, училище А.Ф.Кушакевича (відкрита його небожем П.Ф.Кушакевичем, натоді – Ніжинським міським головою на залишені своїм дядьком кошти).
7. Окупаційною владою восени 1941 р. було поновлено роботу Ніжинського драматичного театру, де дозволялося ставити п'єси з української класики. В цьому театрі професіональних виконавців не було, більшість із тодішніх працівників театральною посадою рятувалися від примусових робіт або від трудової мобілізації до Німеччини. Натомість, до літа 1942 р. тут діяла підпільна антинацистська група під керівництвом В.Ф.Мачульського (див. розвідку В.Ємельянова в цьому випуску «Ніжинської старовини»).
8. Ярешко (Кошелівець) Іван Максимович (1907-1999) – український учений у галузі українського літературознавства, критик, перекладач. У 1926-1930 роках учився в Ніжинському інституті народної освіти (сучасний НДУ імені Миколи Гоголя); в передвоєнний час працював завучем міської семирічної школи №7. На початку німецько-радянської війни 1941-1945 років був мобілізований до Червоної Армії, потрапив у полон, але втік. Повернувся до Ніжина, де працював у 1942 р. редактором газети «Ніжинські вісті», в 1943 р. емігрував. Дійсний член УВАН і НТШ; разом із професором В.Кубійовичем видавав «Енциклопедію українознавства»; редактор «Української літературної газети», журналу «Сучасність», професор Українського Вільного Університету. Автор чисельних наукових робіт (в т.ч. майже десяти монографій), книг спогадів. Помер і похований у Мюнхені (Німеччина).
9. Колишній будинок ніжинських священників Бордоносів. У середині XIX ст. настоятелем розташованої поруч Успенської церкви (на час нацистської окупації – напівруїн після спроби зруйнувати в 1934 р.) був Ф.Бордонос – тесть українського байкаря й громадського діяча Л.І.Глібова, який жив тут упродовж 1863-1867 років поки був висланий із Чернігова за причетність до «справи М.Носа». Дитячий садочок тут діє й зараз.
10. Сучасна вул.Куйбишева. Школа була заснована на початку XX ст. як земська, зараз – середня школа №6.
11. Ймовірно, неправильне написання прізвища «Бойко».
12. Сучасна вул.Леніна. Школа розміщувалася в сучасному приміщенні корпусу №1 Ніжинського меди-

- чного коледжу; витоки школа бере від Ніжинської жіночої гімназії Г.Ф.Крестинської, що розміщувалася в цьому ж приміщенні.
13. Ймовірно, неправильне написання прізвища «Булах»
 14. Сучасна вул.Червонокозача. Свого часу отримала назву за розміщенням десь на початку вулиці (від рогу вул.Київської (нині – Шевченка) станової козачої управи; можливо – й у приміщенні пізнішої школи. Школа, розташована на цій вулиці діє й донині – середня школа №4.
 15. Мигалівка, Магерки, Овдіївка – історичні райони Ніжина, колишні аграрні передмістя; на час окупації йменувалися «околицями». Згадані школи, розташовані на території цих «околиць» не змінили свій профіль дотепер і є, відповідно, середніми школами №6, №5 та №11.
 16. Педінститут у роки окупації не діяв, хоч у місті й залишилося кілька його колишніх викладачів. У його приміщенні нацистське командування (на першому поверсі) влаштувало стайні.
 17. Згодом колишні колгоспи й радгоспи будуть перейменовані в «господарства», а замість радянських назв запровадять просту нумерацію. Щоправда, за своєю сутністю ці господарства залишалися тим-таки колгоспами й радгоспами радянського штибу (див. розвідку О.Лейберова, уміщену в цьому випуску «Ніжинської старовини»).
 18. Також історичний район Ніжина. Розташовувався на північний захід від Магерок на Правобережжі Остра.
 19. Бакаївка – село неподалік Ніжина, розташоване на південний схід у напрямку на м.Ічню.
 20. Або «заслу[женої] гр[омадянки]»; далі закреслений текст: «Гр[омадянка] Рябуха не має на неї ніякого права».
 21. Далі закреслено текст: «а за ті 40 крб., що Тарасенко одержує допомоги від Від[діла] Соц[іального] Забезпеч[ення]».
 22. Акушерсько-фельдшерська школа була відкрита в 1907 р. відомим у місті лікарем-невропатологом П.А.Буштедтом. Спочатку розташовувалася в приміщенні Богоугодного закладу (зруйнований при відступі нацистів у 1943 р.), згодом – у приміщенні міської думи; нинішньому корпусі №2 Ніжинського медичного коледжу – прямого спадкоємця згаданого навчального закладу.
 23. Заснована на початку ХХ ст. міська друкарня й донині знаходиться на вул.Радянській (колишній Думській).
 24. Сучасна вул. Генерала Корчагіна.
 25. Керівнику відділу освіти НМУ (див. вступ до цієї публікації).
 26. Швидше за все «Моргунова» (за сучасним написанням прізвища – *Моргун*)
 27. Сучасна вул.Орджонікідзе.
 28. Вихідний номер (Az) за німецькою формою документації.
 29. Ймовірно, правильне написання прізвища – *Паливода*.
 30. Хтось із представників відомої ніжинської родини священиків, громадських діячів і меценатів (див. про них: Зозуля С. Історія родини, засвідчена в пам'ятках (у контексті вивчення Некрополя Старого Ніжина) // Відлуння віків. – 2005. – №2. – С.57-62).
 31. Вознесенська церква збудована в 1805 р. на місці колишньої дерев'яної в змішаних формах провінційного класицизму й місцевих будівельних традицій. Знаходиться на початку колишнього аграрного передмістя Ніжина (околиці) Овдіївки, кількома кілометрами західніше від сучасного адміністративного центру міста на однойменній вулиці.
 32. Покровська церква збудована в 1757-1765 роках у стилі українського бароко на місці ранішої дерев'яної церкви Різдва Богородиці (1620) відразу за колишнім Східним бастионом Нового (російського) замку в Ніжині (збудований у першій третині ХVІІІ ст. на місці Старого (польської) замку першої половини ХVІІ ст.). Слугувала до після воєнної забудови колишньої Торгової площі Ніжина своєрідним південним завершенням архітектурного ансамблю вул.Базарної (сучасна Подвойського), яка обрамляла Торгову площу зі сходу й півдня.
 33. Хрестовоздвиженська церква збудована в 1775 р. у формах українського бароко на місці ранішої дерев'яної церкви Св. Апостолів Петра і Павла на кошти тодішнього ніжинського полковника П.Розумовського, небожа гетьмана К.Розумовського. Розташована на західній окраїні Магерок на Правобережжі Остра. Мала досить потужний цвинтар, розташований півколом поза алтарною частиною храму. До сьогодні вціліло півтора десятка поховань, серед яких могила учасника Кримської війни 1853-1854 років полковника С.Г.Малюги, М.М.Богомолець – тітки українського вченого-патологоанатома, академіка О.О.Богомольця; за неперевіреними даними або на церковному цвинта-

- рі, або безпосередньо на території храму було поховано й ктитора церкви полковника П.Розумовського.
34. Або «фельдкоменд[анта]».
 35. Інститутська бібліотека розміщувалася (донині тут розташовується її частина, зокрема, т.зв. Фундаментальна бібліотека – найдавніші фонди) в приміщенні колишнього Купецького зібрання (клубу), що на вул.Гоголівській (сучасна Гоголя); міська бібліотека – започаткована як народна земська в 1897 р. – в приміщенні найбільшої з ніжинських синагог – синагозі Золотницького на вул.Стефана Яворського; де розташовувалася учительська бібліотека – допоки не встановлено. Мова йде, очевидно, про ревізію бібліотечних фондів на предмет наявності «забороненої» літератури: творів марксистсько-ленінського спрямування, підручників і посібників, написаних відповідно до радянської методології тощо.
 36. Невірне написання назви історичного району Ніжина *Мигалівца*.
 37. Можливо, «Кузне[цовой]».
 38. Цегельний завод розташовувався (де знаходиться й зараз) на північній околиці Ніжина, за 5 км від тогочасного (й сучасного також) адміністративного центру міста і за 1,5 км від залізничної станції Липовий Ріг (чернігівський напрямок). Як підприємство ритмічну роботу розпочав у 1927 р., але, швидше за все, на місці колишньої невеликої цегельні Фабриканта – ніжинського купця й промисловця з числа дореволюційних місцевих євреїв. Чи функціонував повнокровно цей завод «при німцях» – допоки не визначено; проте, цей запис дає можливість це допускати. В усякому разі цегельня була у функціональному стані й була готова забезпечувати «мирну відбудову окупованих територій рейху в повоєнний час». З іншого боку про функціональну готовність ніжинської цегельні впродовж 1941-1943 років говорить факт, що відразу ж після звільнення Ніжина від нацистів, завод почав працювати на повну потужність, забезпечуючи «мирну відбудову звільнених територій Радянського Союзу в повоєнний час». Щоправда, ніжинська цегельня таки «відзначилася» в окупаційний період – у кар'єрах заводу було розстріляно й захоронено кілька тисяч місцевих євреїв, циган й інших (детальніше див.: Смельянов В. Ніжинський «Бабин Яр» // Євреї в Ніжині: Наук. зб. Вип.ІІІ. – Ніжин, 2001. – С.96-100; Каганов Ю. Ніжинський Бабин Яр // Ніжин вісник. – 2001. – 10 жовтня (№77). – С.3).
 39. Або «Гребезніко[вої]».
 40. Можливо, «транспорт[ного відділа]».
 41. Бондарний завод – ймовірно, бондарський цех заснованого в 1928 р. замість кількох дрібних артілей Ніжинського засолзаводу. В повоєнний час – консервний комбінат, (діє після кількох реорганізацій і зараз). Або бондарський цех воєнбозного заводу (сучасний завод «Ніжинсільмаш») заснованого в 1926 р. Завод №3 – можливо сучасний Ніжинський механічний завод, заснований у 1927 р. на місці розформованої тютюнової артілі №27 (дореволюційна тютюнова фабрика Айзенберга та Фабриканта), яку перевели до м.Прилуки.
 42. Правильне написання – «Пирковськог[о]».
 43. Невірне написання назви с.Хвилівка, розташованого за 3 км від сучасної південної околиці міста (біля 6 км від залізничної станції) в прилуцькому напрямкові.
 44. Абревіатура від «Відділ народної освіти».
 45. Пухтинський В.К. (1888-1979) – український учений у галузі античної історії. В 1926-1929 роках – аспірант Ніжинської науково-дослідної кафедри історії культури та мови (діяла в 1922-1930 роках як структурне утворення ВУАН, але рахувалася при Ніжинському інституті народної освіти). В міжвоєнний час викладав у Ніжинському педінституті, з 1929 р. завідував інститутською бібліотекою. Під час окупації через хворобу залишився у Ніжині, працював співробітником міського архіву, перекладачем у НМУ, а також – як видно з цього запису – в структурі відділу її освіти. Після повернення в Ніжин радянської влади зазнав репресій: «за співпрацю з окупантами» в 1943–1953 роках «відбув» Мордовські табори. Після звільнення активно займався науковою діяльністю, був позаштатним співробітником (кореспондентом) московського журналу «Вестник древней истории». З 1955 р. проживав у Ніжині, де і помер. Похований на Центральному міському Троїцькому кладовищі (території колишнього Грецького кладовища). Могили знайшли зовсім нещодавно, яка перебуває в аварійному стані. Спроби знайти його доньку, що в 1943 р. емігрувала на Захід, або її нащадків результату поки не дали.
 46. Вознесенської церкви. Див. зауваження №31.

47. Залізнична школа почала функціонувати в 1904 р. в одному з орендованих приміщень на вул.Вокзальна Слободка (біля залізничної станції), потім – у Товарному пров. (теж неподалік вокзалу). На межі 1920-1930-х років на розі Сінного пров. (сучасна вул.Генерала Корчагіна) та Тракторного шляху (частина біля залізничної станції сучасної вул.Шевченка) для залізничної школи було збудовано окреме двоповерхове приміщення – одне з небагатьох мурованих у Ніжині міжвоєнного періоду. Зараз – це середня школа №9.
48. Перейменована засолочна артіль «Червоний жовтень», створена в 1927 р. на базі кількох дрібних засолочних артілей. Див. зауваження №39.
49. Ніжинська пожежна команда заснована в 1865 р., розташовувалася (де й розміщується дотепер) біля будівлі Міської думи. В 1910 р. на місці дерев'яних сараїв було збудовано цегляне двоповерхове пожежне депо (власне, депо розташовувалося на першому поверсі). Міським бюджетом утримувалася спеціальна пожежна добровільна команда. Зараз – воєнізована пожежна частина МНС України.
50. Сучасна вул.Глібова. Під час нацистської окупації їй було повернуто дореволюційну назву – Земський пров. Де саме знаходилася на цій вулиці Школа будівельних майстрів поки не визначено.
51. Неправильне написання прізвища «Наркевич». Завідувач інститутською бібліотекою Н.Г.Наркевич разом із бібліотекарем З.К.Константиною фактично врятували безцінні фонди цієї бібліотеки від знищення під час відступу нацистів із Ніжина. Ці жінки в 1942 р. разом із колишнім викладачем французької мови педінституту О.Д.Замисловою домоглися від фельдкомендатури відкриття бібліотеки для користування населенням; у 1943 р. З.К.Константинова потурбувалася аби уникнути розташування в приміщенні бібліотеки госпітала для поранених угорських вояків. Оселившись у приміщенні бібліотеки на вул.Гоголівській і в останній момент перерізавши проводи від детонаторів, Н.Г.Наркевич і З.К.Константинова завадили нацистам висадити в повітря будівлю бібліотеки.
52. Можливо, «Нач[альника]».
53. Див. окрему розвідку Г.Дудченка та Є.Коваленка в цьому випуску «Ніжинської старовини».
54. Ймовірно, мова йде про фальшиву епідемію тиф, інсценовану для фельдкомендатури лікарем О.П.Афонінім і фельдшером М.М.Нечай-Гуменом – учасниками Ніжинського молодіжного підпілля під керівництвом Я.П.Батюка – з метою запобігання масовій трудовій мобілізації міських жителів до Німеччини (детальніше див.: Шуст М. Пітьмі не підвладні. – К., 1983; *Vin же*. У Ніжині над Остром. – К., 1995; а також окрему розвідку В.Ємельянов у цьому випуску «Ніжинської старовини»).

Сергій ЗОЗУЛЯ
(Київ-Ніжин)

Пройдуся Абрикосовою, заверну на Гітлерштрассе... (архівна справа про перейменування мікротопонімів Ніжина в 1941 р.)

Не секрет, що практично кожна влада, намагаючись ствердити свою присутність у повсякденному житті, в побутовій свідомості мешканців підконтрольної території; чи не першу увагу звертала на назви – від цілої держави до назви заводу, колгоспної бригади; найдрібнішої вулиці, провулку тощо. Адже в назвах виражалася певна квінтесенція сутності владного режиму, акумулювалися генеровані й пропаговані ним цінності, настанови, пріоритети, зразки поведінки; кожна з таких назв була (і є дотепер) символом приналежності певної визначеної території до соціокультурного простору, який її [назву], власне, і породив.

З-поміж тематично різноманітних фондів окупаційної доби, наявних у відділі Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині, знаходимо цікаву справу про перейменування вулиць цього міста наприкінці листопада 1941 р. Окупаційна влада, щоб дати зрозуміти свою принципову антирадянську спрямованість, певною мірою в